

LO MOVIMENT LITERARI

CATALÁ EN 1875.

ISTINTIU es del avansament que en tots los rams de la activitat alcansan las nacions mes civilisadas la constancia y la diligencia ab que registran periodicament, per medi dels treballs estadístichs, lo moviment d' avans ó de retrocés que 's verifica en los meteixos, puix que aytals treballs serveixen com á base ó punt de partida pera determinar l' impuls que deu donarse á la cultura del país.

La literatura catalana conta ja ab una escelent obra, lo *Diccionari d' autors catalans* de Torres Amat, que dona idea de sa importancia desde ls primitius temps fins á finalisar lo primer ters del present segle. Lo Dr. Corminas ab un Apéndice estengué sos límits fins al any 1849; mes desde esta época á nostres dias res s' ha fet pera donar idea del gran nombre de publicacions, que en nostra terra s' han estampat.

Y es mes de planyer aixó quant durant aquest darrer período tingué lloch la manifestació, que 'n podriam dir oficial, de la renaixensa de la literatura catalana ab la restauració en 1859 de la institució dels JOCHS FLORALS.

ANY VI.—N.º 11 12.—14 JULIOL DE 1876.

51

Desde llavors fins al dia d' avuy no ha cessat ni un sol instant de creixer lo nombre de publicacions escrites en nostra materna llengua, formant un teatro, y augmentant d' una manera extraordinaria lo periodisme; fins al punt de que creyém causaria agradable sorpresa als catalanistas meteixos veure aplegats en una obra bibliográfica encar que no mes fossen los títols de las publicacions catalanas qu' han vista la llum de desde aquell trascendental aconteixement.

L' utilitat que un treball d' aquesta mena reportaria á nostra literatura es per demés ponderarla, ja que ab ell podriam contestar elocuentment als qui 'ns preguntessen per la vida de aquella, y seria un estímulo pera nosaltres veure la distancia del camí recorregut, que 'ns inspiraria constancia pera tirar avant.

Sabém d' un de nostres mes notables escriptors que te premiada y comensada l' estampació d' una obra bibliográfica catalana desde 'ls primers ayns de la impremta, coneixém també 'ls desitjos, que hi ha entre 'ls catalanistas de veure un treball d' aquella naturalesa que continga al menys las obras del segle actual.

Nosaltres que desitjém també lo meteix tenim lo propósit, d' ajudar encar que siga ab petita cosa, á semblant aplech desde las columnas de LA RENAIXENSA, publicant cada any una nota de las obras escrites en catalá durant l' anterior; acompanyada al meteix temps d' una noticia de las que escrites en castellá, ó en altres llenguas fassen important referencia á nostra pátria.

Expressament hem calificat de simple *nota* lo nostre treball, ja que no enteném donar ab ell una detallada descripció bibliográfica de cada obra, lo cual suposa treballs preparatoris que requereixen un temps de que no podém disposar; sols volém donar encar que no mes siga noticia de las que han arribat á coneixement nostre, pera facilitar ab aixó materials al qui vulga empendres la hónrosa tasca de dotar á la literatura catalana d' un complert Diccionari bibliográfich.

OBRAS CATALANAS.

AGUILÓ (Marian).—*Cansoner*.—Cobles en lahor del gloriós príncep Sant Miquel.—Libre del romiatge del venturós pelegrí ab les Cobles de la Mort.—Cobles fetes ara novament sobre la justicia y cruel mort d' Antoni Roca.—Cobles novelles é complides de la Passió.—Los set dolors de la Mare de Deu.

ALSINA Y CLOS (Simon).—*Fullas secas*. Aplech de poesías.

BRIZ, F. P.—*Lo llibre del cor meu*.—Barcelona, Imp. de «Lo Porvenir» 1875, 223 pág. en 8.^u

Calendarí Catalá del any 1876.—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1875, 62 pág. en 16.^e

COMERMA BACHS, F.—*Espigas y Rosellas*, Aplech de poesías catalanas.—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1875, 62 pág. en 16.^e

FELIU Y CODINA (Joseph).—*Novelas populares*.—*La Dida precedida d' un prólech de D. Frederich Soler (Serafi Pitarra) é il-lustrada ab numerosos grabats per T. Padró*.—Barcelona. Biblioteca Catalana il-lustrada de Joaquim Vinardell, (Imp. de Espasa), 1875.

FERRER Y CARRIÓ (Ignasi).—*Gramática Catalana. Estudios sobre la mateixa*.—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1874.

FITER É INGLÉS (Joseph).—*La ciencia astrológica en Catalunya*.—Barcelona. En las principals llibrerías.—24 páginas en 4.^t

GERONA, (Enrich) y SALES, (Enrich de).—*Aplech de poesías catalanas*.—Barcelona, Imp. Frederich Martí y Cantó, 1875, 45 pág. en 16.^e

LLOMBART (Constantí).—*Lo rat penat calendari llemosi* corresponent al any 1876. Valencia Estampa de la viuda d' Ayoldi, 1875, 156 pág. en 8.^u

MARTÍ Y FOLGUERA, J.—*Poesías premiadas en lo certámen celebrat á Montpeller lo dia XXXI de Mars de MDCCCLXXV per la societat de llengües Románicas.*—*Edició costejada per l' Excelentíssim Ajuntament de la Ciutat de Reus.*—Reus, Imp. Roca y Ferrer, 23 páginas en 8.^u

MASPONS Y LABRÓS (Francisco).—*Jochs de la Infancia.*—Barcelona, Imp. Frederich Martí y Cantó, 1874, 112 páginas en 8.^u

Lo Rondallayre.—*Qüentos populars catalans.* (Tercera série).—Barcelona, Llibreria de Alvar Verdaguer.—(Imp. C. Verdaguer y C.^a), 1875-XX- 173 pág. en 8.^u

MATHEU Y FORNELLS, (Francesch).—*Anuari Catalá, 1875.*—Barcelona. En las principals Llibrerías (Imp. L. Obradors y P. Sulé), 1875, 252 pág. en 8.^u

MESTRES APELES.—*Avant, Poesías catalanas.*—Barcelona, Imp. de La Renaxensa, 1875.—72 pág. en 8.^u

RIERA Y BERTRÁN J.—*Deu Narracions.*—*Premiadas en los Jochs Florals.*—Barcelona. En las principals llibrerías, (Imp. de la Renaxensa), 1875, 34 pág. en 4.^t

SALETA, (Felip de)—*Guspiras.*—*Colecció de poesías originals.*—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1875, 96 páginas en 8.^u

SOLER (Frederich).—*Poesías catalanas,* ilustradas per Tomás Padró precehidas d' un prólech del Excm. Senyor D. Antoni Bergnes de las Casas.—Barcelona, Imp. de Espasa Germans y Salvat.—MDCCCLXXV.—XX—392 páginas en 4.^t

TARONJÍ (Joseph).—*A ma patria* (cuadern).

ANÓNIM.—*Cansons alegres d' un fadrí festejador.*—Barcelona, Estampa Catalana de L. Obradors y P. Sulé.—MDCCCLXXV.

VARIS.—*Jochs Florals de Barcelona.* Any XVII de llur restauració. MDCCCLXX V.—Barcelona, Imp. de la Renaixensa, 1875.

Id. *Calendari del Pagés pera 1875.*

TEATRO

ARNAU, (Joseph M.^a)—*¡Donas!*—Comedia en 3 actes, estrenada á Romea.

ARÚS Y ARDERIU, (*Rosendo*).—*Los Pastorets*.—Drama en 5 actes estrenat, en lo Prado Catalá.

BARUTA, (N).—*Blanca*.—Comedia en 2 actes, estrenada al Odeon.

CAMPANY, (Narcís) y BRASÉS (N).—*Los set pecats capitals*.—Comedia de màgia en 4 actes, música de D. Joan Rius, estrenada á Novetats.

COLOMER, (Conrat).—*Lo Pou de la veritat*.—Sarsuela fantástica semi sèria. Música del mestre Manent—Barcelona Archiu Central Lírich—Dramátich—1875—(Imprenta de Narcís Ramirez y C.^a)—64 pág. en 4.^t estrenada en lo teatro del Circo.

FERRER Y CODINA, (Antoni).—*Lo Pagés del Ampurdá*.—Drama en 3 actes, estrenat á l' Odeon.

¡Peró!—Pessa en 1 acte, id. id.

Ancells d' América. Id. id.

MOLET, (Silvestre) y FERRER CODINA, (Anton).—*La casa pairal*.—Drama en 3 actes, estrenat al Odeon.

PERELLÓ, (Joan).—*Las moscas á la mel*.—Pessa en 1 acte, estrenada al Olimpo.

PIQUET, (Jaume).—*Enredos de Carnaval*.—Pessa en 1 acte, estrenada á l' Odeon.

La viuda d' en Sarrallonga.—Drama en 5 actes, estrenat en id

La Seu de Urgell.—Drama en 4 actes, estrenat en id.

De Barcelona al mon nou.—Comedia en 2 actes, estrenat en id.

¹ Apesar de las gestions qu' hem fet no 'ns hem pogut procurar fins ara la nota de las obras dramáticas estrenadas á Valencia que son en regular nombre.

RIERA Y BERTRAN, (J).—*L' Avi*.—Quadro dramàtic de costums catalanas en 1 acte y en vers, premiat en Jochs Florals y estrenat ab brillant éxit en lo teatro del Odeon—Barcelona—Arxiu Central Lírích—Dramàtic 1875 (Imp. de la Renaixensa)—39 pág. en 8.º

Lo Senyor Batlle.—Pessa en 1 acte, estrenada al Odeon.

Bernat Pescayre.—Comedia en 2 actes, id. id.

ROCA, (Gervasi).—*Ferida al cor*.—Drama en 3 actes, estrenat al Prado Catalá.

SOLER, (Frederich).—*Lo jardí del General*.—Comedia en 1 acte estrenada al Romea.

VERDÚ, (Joseph).—*Dillums* Comedia en 1 acte, estrenada á Jovellanos.

Los pintors de Barcelona.—Sarsuela en 1 acte, estrenada en id.

VIDAL Y VALENCIANO, (Eduart).—*Tal y va que no s' ho creu*.—Pessa en 1 acte. (Tercera edició.

VIDAL Y VALENCIANO, (Eduart) y ROCA Y ROCA, (Joseph). *Micos*.—Sarsuela en 1 acte, estrenada al Tívoli.

Joch de noys.—Sarsuela en 2 actes, id., id.

VIDAL, (Francisco de Sales).—*Entre Campmany y Figueras*.—Sarsuela en 1 acte, música del Mtre. Urgellés, estrenada á Vilanova.

L' Andreuet de Montanyans.—Id. en 2 actes, id. id.

ANÓNIM.—*Un pedrís*.—Pessa en 1 acte, estrenada al Odeon.

» *La festa del Sant del Avi*.—Id. id.

» *A Monserrat*.—Comedia en 2 actes, estrenada en id.

» *De Pedralves á Pekin*.—Pessa en 1 acte, estrenada en id.

» *¡La Mar!*—Id. id.

» *La filla de Satanás*.—Comedia d' aspectacle estrenada en id.

PERIODICHS

- La Llumanera de Nova-Yorck*, (mensual).
La Bandera Catalana, (semanal).
La Llar, (id.)
La Gorra de cop, (id.)
La Renaixensa—*Revista Catalana de Literatura, Cien-
ias y Arts*—Barcelona, Imp. de la Renaxensa, 1875,—
T. 1.er —568 pág. en 4.º: T. 2.ⁿ —546 pág. en 4.º

CERTÁMENS

Certámen de las Firas á Valencia.—Id. en Forcal-
quier.—Academia Bibliográfica.—Mariana.—Ateneo de
de Valencia.

OBRAS NO ESCRITAS EN CATALA

MES REFERENTS A CATALUNYA.

Historia del sitio y bloqueo de Barcelona en 1813,
per D. Mateu Bruguera Pbre.

*Discurso panegírico pronunciado en la Catedral de
Barcelona*, per D. Fidel Fita y Colomer, Pbre. ab una
Memoria y colecció diplomática sobre 'l títol II llib. I de
las Constitucions de Catalunya.

Estudios de lengua catalana, per D. Manel Mila y Fon-
tanals.

Memorias Literarias de Gerona, per D. Claudi Girbal.
Asociacion Literaria de Gerona.—Año tercero de su
instalacion.—Certámen de MDCCCLXXIV.

Breve Reseña del resultado de la visita al Real Monasterio de Santa María de Ripoll, per D. Joseph María Pellicer.

Revista histórica-latina. S' hi han publicat articles interessants dels Srs. Coroleu, Parassols, Fita, Luanco etc.

Revue des Langues Romanes. (Articles varis.)

Discurs de D. Víctor Balaguer en sa recepció en la Academia de l' Historia, sobre la literatura catalana.

Guia para el interior de la Catedral de Tarragona, per D. J. M. R.

Discurso que en la solemne distribucion de premios del certámen de 1875 celebrado por la Asociacion Literaria de Gerona leyó su Presidente D. Enrique Claudio Girbal.

Historia de la legislacion española, per D. José María Antequera.—S' ocupa de la de Catalunya.

Reseña histórica y análisis comparativo de las Constituciones forales de Navarra, Aragon. Cataluña y Valencia, per D. Serafí Olave y Diez.

Historia de la literatura catalana, en lo «Giornale Napoletano di filosofia é lettere» de Nàpols.

A. AULÉSTIA Y PIJOAN.

L' HEREU

IV

L'endemá, diumenge, anaren á missa major y tornaren ja á la Masía prop de mitj dia, per que tots los coneguts que trobaren, se paravan á saludar á l' Enrich, donantli la benvinguda y fentli preguntas sobre sos viatjes. Al acabar de dinar pujaren á cavall, temerós l' un, animat l' altre y prenent lo trot llarch molt prompte arribaren á la fábbrica, ahont per mes que totas las festas hi anava lo senyor Jaume, no era esperat tan dejorn.

L' Enrich no pogué dissimular lo mal efecte que li feu lo tenirse de ficar allí dins per coneixer la que debia serli germana. ¡Quant poch hauria cregut ell may que son germá deixés de buscar muller entre las moltas noyas guapas y bonas que hi habia en aquells entorns, fillas de pagés?

Son mal humor s' aumentá al entrar á la sala y veure sortir á rebrels lo senyor Lluís Maymó, home de cinquanta cinch á xexanta anys, mes aviat baix que alt, de cara afable y riallera, vestit ab roba de fil de color de nanquins y un sombrero de palla; enrahonador com ell sol, campetxano, mes sens res de mon ni de societat.

—Senyor Maymó, tinch lo gust de presentarli lo meu germá Enrich, aquell germá de qui tant los he parlat: acaba de arribar de Fransa y he volgut portarlo á que conequés á la Tereseta, porque s' estimessin com á germans que serán aviat.

—Ja ho crech, ja ho crech que s' estimarán: un jovenet tan guapo y elegant qui no 'l te d' estimar. Y d' ahont ve vosté ara senyor... senyor...

—Enrich, per servirlo.

—Ah sí; senyor Enrich, ha estat gayre lluny?

—No, senyor; ara vinch de Fransa y ultimament era á Paris.

—Ah á Paris! Jo no hi so estat may, may m' he mogut de Catalunya; y no cregui que 'm dongui cap vergonya de dirho, no senyor. Tots los meus viatjes se reduexen, algun cop á la provincia de Tarragona á vendre género ó á la de Girona á veure fábricas y pari de contar: mes per aixó content y aixerit, y, com diuen la gent, mentres tingui salut y feyna, l' home trempat.

Lo senyor Jaume s' impacientava de l' enrahonar de aquell bon home, quan al fi digué:

—¿Tindrem de cridar á la noya qu' es al jardí? Vosté, seyor Jaume, ja deu tenir ganas de véurela.

—No 's cansi; si es al jardí ja anirem nosaltres á trobarla, y si vosté te alguna ocupació no fassi compliments.

Lo que ell volia era tréuressel del devant.

—Donchs vostés mateixos; jo m' en vaig un rato á descansar.

L' Enrich respirá al veures al fi lliure de aquella máquina de paraulas que 'l cansava sens poguerho remediar.

Sortiren de la sala, passaren pel menjador y 's trobaren al jardí: alló ja era una altre atmósfera: d' ací, d' allá, grupos d' arbres fruyters carregats de fruyts, parras plenas de rahims, rosers, dalias, jesamins, tot posat ab gust y ben cuidat. Lo front de l' Enrich s' anava desarrugant.

—La fábrica es del pare, lo jardí es de la filla; digué lo senyor Jaume.

Y en efecte, res de comú tenian lo un de l' altre si no fos la bondat.

Al últim del jardí, arreglant un jerro de flors s' estava la Tereseta, girada d' espatllas, de modo que no vejé dos que se li anavan acostant: aixís tingué temps l' Enrich de veure una noya ni baixa ni alta, de cos prim y graciós com una canya, vestint un sensill trajo d' indiana blanch ab una floreta blava y un devantal negre ab un llas al detrás; sos cabells negres queyan ab dos llargas y gruixudas trenas per sas espatllas, y al girarse la noya per sentir passos prop seu, vejé una cara com de nina, ahont hi havia dos ulls negres com dos moras, dos galtas com dos rosas, y uns llabis com una cirereta, que s' obrian á cada moment per donar pas al somris mes pur y mes agraciat que s' hagués vist may. Al moment d' arribar los dos germans al seu costat, acabava de cullir una flor de passio-nera, y com no tingués prou cua per posarla al ram la colocá ab molta gracia en sos cabells, lo qual acabá d' embellirla.

Al veures sorpresa, aumentaren de color sas galtas, baixá los ulls y no sapigué que dir; mes acostanshi lo senyor Jaume y agafanli la ma li digué:

—Tereseta, li porto l' Enrich, lo meu germá: desde avuy espero que ho será seu y que l' estimará com jo l' estimo.

La noya allavors alsá los ulls y portantlos de l' un al altre, digué com per sí mateixa.—¡Qué diferents son! Qué poch se semblan!

En efecte, poch ó gens se semblavan los dos; lo senyor Jaume era alt, moreno, de ulls y cabell negre, y de cara seria encara que agradable, y l' Enrich baix, ros, ulls blaus, y cara falaguera.

—Molta rahó té en dir que 'ns semblém poch, senyoreta, pero tan com poch nos semblém de cara, som iguals de cor y de sentiments, y aixís, te de saber qu' estimo tot lo que 'n Jaume estima, y que respecto y venero tot lo qu' agrada á ell.

La noya baixá los ulls á compliment tan delicat y sas galdas pujaren de color.

La conversa se feu general, y al poch rato aparegué lo senyor Maymó seguit d' una minyona que duya lo brenar: s' assegueren dins una glorieta cuberta de rosers de garlanda grochs y blanchs, y sobre la taula se posá la llonganissa, pressechs, rahims, prunas y confitura de pressechs y de tomátech feta per la Tereseta y que meresqué l' aprobació general.

L' Enrich y la noya se miravan ja y enrahonavan com á dos germans: al despedirse, á entrada de fosch, admirats quedáren de lo depressa que la tarde habia passat.

Quan sortiren de la fábbrica los dos germans, estavan mes contents y animats que al entrarhi, y al preguntar lo senyor Jaume á l' Enrich que tal li semblava la noya, aquell li digué que li agradava molt y que gran gust tindria en acompanyarlo sempre que á la fábbrica anés. Mes contents y animats se donaren la bona nit, porque á tots dos los habian passat los duptes del dia avans; á l' Enrich la por que tenia per la felicitat de son germá, por que 's desvaneixia devant la imatge de la Tereseta: y al senyor Jaume, lo que á l' Enrich no li agradés sa estimada, puig ja veyá que se'n habia prendat.

V

Tots los diumenges anavan á la fábbrica los dos germans y allí passavan la tarde depressa y be. Un dia que lo senyor Maymó enrahonava de negocis ab son futur gendre, la Tereseta y l' Enrich s' assentaren en un padrís del jardí.

—Que bo es lo seu germá digué la noya, per comensar conversa, donchs molta estona feya que no deyan res.

—Sí, molt bo, y encara vosté no 'l coneix be: jo que hi he viscut ab ell tota ma vida, jo que he rebut sos cuidados y sas caricias, sols jo sé lo que val aquell cor de ángel: esti-

mil be, ja qu'ell també l' estima com estima lo cor que s' obra á son primer amor; aprenqui á coneixer sos desitjos y sos sentiments y aixís podrà ferlo felís. ¿Vol, Tereseta, que unim nostres carinyos y nostres cors per sa felicitat? Vol que junts li fem los dos de la terra un cel y de la vida un encant?

Un sí mitj velat per l' emoció que sentia fou la única resposta que la noya pogué donar.

Al despedirse aquella tarde lo senyor Maymó los convidá á dinar pel dia de Santa Teresa que s' acostava, y que volia celebrar per ser l' últim que á son costat passaria sa filla.

La festa següent l' Enrich aná sol á la fàbrica, puig son germá habia anat á Barcelona á comprar las joyas que volia regalar á sa promesa lo dia de lo seu Sant. Animats passaren per aixó la tarde, porque l' Enrich los hi contava cosas de sos viatjes y la noya se l' escoltava ab una atenció tal, que no apartava sos ulls de los del jove, y semblava volguer endevinar las paraulas que de sa boca surtian: mes se feu tart, y molt mes fosch que altres dias torná l' Enrich á la Masía.

Tres dias abans del Sant de sa promesa arribá de ciutat lo senyor Jaume portant las joyas, que eran riquíssimas, pero que ell trobava encara poch per lo que 's mereixia la Tereseta.

—Jo també vuy ferli un regalo, digué l' Enrich, pero no lo regalo de boda que guardo per mes endevant: lo regalo que vuy ferli l' anirá á buscar á Barcelona demá lo Joan, pero no 'l portará fins lo dia de Santa Teresa al dematí. He escrit á un amich meu, home de gust, que cuidarà de ferlo fer, y lo entregará al Joan degudament aconduit.

—Y qué será axó tan secret? Preguntá lo senyor Jaume.

—No t'ho diré pas; es una sorpresa que preparo á la promesa y que espero li agradará. Tal volta ho trobis un capritxo, pero.....

—Ca, ca, capritxo; y encara que ho fos si es cosa que

agrada á la Tereseta, ja basta per que jo ho trobi be y m' agradi.

Ab gran ansia s'esperava en ia Masia lo Sant de la promesa del Senyor Jaume, mes com en aquest mon no se pot tenir cap gust complert, aquest rebé la vigilia una carta dient que s'estava morint un oncle seu, germá de la seva Mare, Rector de un poble del Vallés y que desitjava veurel avans de morir; pregantli molt que hi anés desseguit, que de aixís no ferho no hi arribaria á temps.

Per res del mon hauria renunciat lo Senyor Jaume á passar ab la Tereseta lo dia de lo seu Sant, mes devant dels prechs de un agonisant, no vacilá un moment en pujar á cavall y anar á satisfer los derrers desitjos de lo seu oncle. Encarregá á l' Enrich que lo representés pera entregar de sa part las joyas á sa estimada, que los hi expliqués los motius de sa precipitada marxa y se'n aná, deixant allí son cor y son pensament.

VI

L'endemá dematí, l' Enrich se vestí ab mes cuidado que los altres dias, y esperá al Joan que era ja prou mitj dia quan arribá: s'encaminaren á la fábbrica tots dos, perque un bulto inmens era lo que de Barcelona habian dut.

La Tereseta estava á la sala enrahonant ab lo seu Pare quan de prompte s'obrí la porta entrant lo Joan que deixá á los peus de la noya un ram de flors naturals, fet en forma de panera, pero tan gros, tan hermós y de un gust tan distingit, que la Tereseta quedá encantada mirantsel, sens ni menos adonarse de una gran capsa que lo Joan li allargava. Son Pare li cridá la atenció, ella alsá lo cap, prengué la capsa, l'obrí, mirá las joyas y dient—Que hermosas son,—las deixá sobre la taula, tornantsen á mirar lo ram, agafá un tamboret, s'assegué sota la panera que la cubria ab sas ramas, mirantse lo seu Pare y rient

com una criatura. Aixís la trobá l' Enrich quan entrá un moment despres.

—Acabo de rebre dos regalos, tan hermosos, tan delicats y distingits tots dos, que no se del que n' estich mes enamorada. Díguim, Enrich, qui m' envia lo ram y qui las joyas?

—Las joyas son present de'n Jaume, jo sols flors podia darli: ben poch valen y ben poch duran, pero estigui certa que lo meu carinyo durará molt mes.

En aixó la Tereseta, agafant una de las rosas mes hermosas la posá en sos cabells y girantse á l' Enrich;

—¿Li agrado? digué;

Lo jove alsá los ulls, se la mirá mes los baixá promptement, se passá la ma pel front com per apartar alguna idea y quedá malhumorat y trist.

Avisaren que lo diná era á taula y 's dirijiren tots tres al menjador: tot dinant esplicá l' Enrich lo motiu de no serhi lo seu germá, porque la veritat era que ni la noya ni lo seu Pare s' habian recordat de preguntarho. ¡Pobre Senyor Jaume! Ell habia deixat allí son cor y son pensament, y cap cor ni cap pensament l' acompanyava!

A la tarde lo Senyor Maymó se'n aná á descansar quedant per consegüent sols los dos joves.

Sentats estavan dins la glorieta del jardí per guardarse dels raigs del sol y molta estona feya que no 's deyan res: l' Enrich estava pensatiu y ab pocas ganas de enraonar y la Tereseta coneixentho y no sabent com passar tota la tarda li digué.

¿Vol Enrich que vagi al meu cuarto á buscar lo llibre aquell tan bonich de Llegendas Catalanas que son germá me regalá? Vosté me 'n llegirá una y aixís passarém millór lo temps.

Lo jove ni menos respongué: mogué lo cap com fent una afirmació y la Tereseta apretá á corre, tornant al cap de un moment, posant en las mans del Enrich un llibre ricament encuadernat.

—¿Quina vol que li llegeixi?—

—La que vulgui, me 's igual: y si no deixemho á la sort.—

Y treyent de entre sos cabells una agulla de ganxo, y ficantla entre las fullas del llibre y obrintlo, li digué— Comensi aquí.—

L' Enrich llegí lo següent:

«Sobre una gran roca que domina lo curs del Ter, s' aixeca un Castell feudal. Frente lo Castell, se veuen las blancas parets de un Monastir, cubertas casi per las verdas brancas de arbres corpulents, com coloma amagada en son llit de molsa. Al matí y á la nit, Arnau, Senyor del Castell dirigeix tendres miradas cap al Convent: es que allí creix Blanca, noble y hermosa, órfana que son Pare li confiá al morir y que pretent per Esposa, per que apesar de son geni adust y sas costums guerreras, Arnau te un cor sensible y s' ha enamorat de la gentil donzella. Un dia de primavera Arnau se dirigeix al Monastir. Al tornar porta ab ell á la hermosa órfana que ab los ulls plens de llágrimas lo segueix.—Veniu á mon Castell, li diu Arnau, allí sereu la reina y la mestressa, baix l' amparo de ma noble Tia Gertrudis. Passat Pasqua lo Capellá del Castell nos casará: entretant, anireu aprenent lo que una senyora de vostra classe deu saber y que al Convent no vos han pogut ensenyar,—

«Al cap de pochs dias arribá al Castell Guillem, cosí y afillat d' Arnau: era un bell jóve de vint y dos anys que despres de esser gentil patje, era valent guerrer. Son Padrí li presentá sa futura Esposa, preguntantli que tal li semblava. Guillem respon que la troba massa rossa; á aixó li diu Arnau; los ulls blaus demanan trenas de color d' or. Després, anunciá publicament á sos vassalls son proxim casament ab l' hermosa donzella..... Mes quan pochs dias faltavan sols per celebrar-lo, notician al Comte que l' enemich acaba de atacar un de sos Castells. Al moment se posa sa armadura, puja á cavall y portant detrás sos guerrers deixá á Guillem per cuidar de sa estimada.

«Una nit, després de passades tres setmanes fora, Arnau puja sol la ràpida pendent que del Ter se dirigeix al Castell: ningú havia seguit al Compte, puig ningú hauria pogut ferho, vist lo depressa que anava per veure á sa estimada.

«Quan era ja prop lo Castell sent lo soroll de dos veus.

«—¡Ay de mí! diu la una veu, que farem Guillem? Vostre cosí me matará de segur quan sápigam que he trencat la paraula y he llesat son anell de prometatje.—Nos casarem, hermosa Blanca meva, y res no podrà fer mon cosí una volta siguém casats.—Guillem, Guillem! ¡Ay de nosaltres, de segur nos passarà alguna desgracia!—No vos atormenteu, hermosa Blanca, demá fugirem tots dos lluny de aquí y nos casarem desseguida.»

«Arnau no vol sentir res mes: ja te presa una resolució. Espera sos vassalls y torna ab ells al Castell sens dir una sola paraula. Al endemá convida tots sos amichs á una gran cassera de singlars. Ell mateix la dirigeix seguit de son cosí del que no s'aparta un moment.

«Habentse ficat los dos sols en una part molt espessa del bosch, se troban frente de un gros singlá que furiós los acomet.—A vos, cosí, vos toca tirar primé, crida Arnau al jove: probeunos que ja heu deixat de ser patje y que sou valent guerrer.—Lo jove deixantse portar per l'ardor dels pochos anys, embesteix á la fera, pero rellisca y cau y los caixals del singlá li obran las entranyas.

«Morta la cuca mort lo verí, murmurá Arnau al matar lo singlá ab sa manobra, y sens fer solament lo senyal de la creu, deixa allí al home y á la fera morts l'un al costat de l'altre.

«Ni aquella nit, ni may, torná lo Compte al Castell de sos passats: sols qu'enviá un patje seu al Castell ab ordre de conduhir á Blanca al paratje del bosch ahont trobá estés á son amant.

«Uns diuhen que morí de dolor, altres que's va fer monja. Per tots aquells vols se creu que surt á mitja nit, y que se la veu arrancantse los cabells, malehir sa passió

culpable..... Promesos, respecteu y guardeu be vostres juraments, ó temeu lo cástich de Deu.....»

Al acabar de llegir, l' Enrich se quedá ab los ulls clavats al llibre, fins que un llampech, seguit de un gros tró, li feu alsar lo cap y mirar á la Tereseta, que groga, las mans crispadas y tremolant, s' estava á l' altre extrém del padrís: quan vejé que l' Enrich se la mirava, feu un esfors per posarse sobre sí y li digué:

—Quina historia mes trista y mes per un dia d' alegria: no pensava que tinguessim tan mala sort al escullir-la.—Mes la tempestat s' acostava y si no 'ns anem á casa aviat, nos mullarem.—

Y apretant á corre seguida del jove se ficá á casa seva.

L' Enrich se despedí, y per mes que li digueren que se 'n anava á ploure, que deixés passar la tempestat, res volgué escoltar y se 'n aná cap á la Masia.

—¡Deu meu, deya tot caminant, per qué he vingut may á aquesta casa, per qué l' he coneguda!.... Es precis anarmen lluny, lluny d' aquí..... ¿Pero qué dirá en Jaume? Ara que habia promés no mourem del seu costat, ell que esperava ser tan felis ab ella y ab mí.... ¿Pero y viure prop d' ella?... ¿Y veure que es d' un altre?... Qué faré, Deu meu, qué faré?.....

Aixís arribá á casa seva, sens sols adonarse de la pluja que de cap á peus l' habia mullat! Pobre Enrich! Estava ferit, y ferit de mort.

VII

Vuit dias després arribá lo Senyor Jaume: lo seu oncle habia mort, deixantlo hereu de un bon patrimoni en lo Vallés y deixant á l' Enrich un gros llegat. La primera cosa que feu, fou preguntar á l' Enrich, lo efecte que á la Tereseta li havian fet las joyas y tot lo succehit lo dia de lo seu Sant, que molt fredament li contá l' Enrich; ve-

jent lo seu germá que molt debia haberse aburrit allí tot lo dia, ab lo Senyó Maymó y sa filla.

Se 'n aná á la fábrika lo dia següent, ahont trobá molt trista y pensativa á sa estimada, pero no 'n feu cap cas: son caràcter era inclinat á la tristesa y veure tristos á los altres no l' estranyava gens.

Ab molts prechs se feya acompanyar á veure sa nuvia per l' Enrich, perque l' jove tenia sempre una excusa ó altre per no anarhi y era tan bo y confiat lo Senyor Jaume, que may notá l' impressió dels dos joves al veurers, las pocas paraulas que 's dirijian y la tristesa que sentian al separarse.

S' acostava 'l temps dels bolets, y lo Senyor Maymó, entussiasta per fer partidas de camp, proposá anar á buscarne á un alt y espés bosch que á una hora de la fábrika hi habia: quedaren pel dia, hora de sortida y punt de fer lo dinar, del que debian cuidar la Paula y lo Joan, y lo puesto senyalat fou una abundanta font que á mitja costa hi havia.

Arribá lo dia senyalat, y armats de un cistell per posar los bolets que trobessin emprengueren bosch amunt, anant al devan los dos nuvis y l' Enrich y lo Senyor Maymó detrás.

—Ja tinch un rovelló, digué ab gran alegría la Tereseta: ara 'n veig un altre, y un altre..... quina pila que n' he trobat. ¿Veu, Enrich, que son hermosos? Y los anava ensenyant de l' un al altre.

—Y vosté, Senyor Maymó, que no 'n troba cap? Digué lo Sr. Jaume.

—Prou, pero no faig tantas cosas com ma filla, que per cada bolet que troba mou un avalot, tal es sa alegría. Jo tinch dos peus de rata, set rovellons, y quatre reigs. ¿Qui de tots vostés n' ha trobat tants?—

Aixís enrahonant s' enfilavan bosch amunt quan lo Senyor Maymó los digué que arrivessin fins al cim, si volian, que ell estava cansat y se 'n anava á dur los bolets á la Paula per que los arreglés per dinar.

Poch á poch anavan pujant los tres joves, y al cap de una estona, vegeren ja lo pla que al cim de la costa hi havia: donaren una petita embestida y prompte 's trobaren al fí de sa excursió.

S'assegueren á terra, los dos promesos de costat y l' Enrich un poch mes enrera.

Res deyan, perquè estavan cansats, y com lo paisatge que á sos ulls se presentava era magnífich, sols s'ocupavan de mirar; lo Senyor Jaume ab admiració y alegría, la noya distretament, y l' Enrich ab tristesa, puig tenia 'l cap entre sas mans, fondos sospirs s'escapavan de son pit y fins una llágrima tenia á punt de caure de sos ulls. ¿Qué pensava que de tal modo l'entristís?...

Un fort oreig s'alsá, que ab sa forsa feu caure una hermosa flor de romaní que la Tereseta havia cullit al mitj del bosch y s'havia posat al cap, portantla un tros lluny de allí ahont eran. L' Enrich al veureho, quietet s'alsá y li corregué detrás per assolirla. La Tereseta al espigar sos moviments se torná groga d'emoció: lo Senyor Jaume no vejé res, tant embadalit estava contemplant l'hermosa vista que al devant tenia, mes quan girá y vejé á sa estimada tan groga y tremolant:

—¿Qué tè, Tereseta, li digué, qué li passa?

—Res, no es res, es que tinch un poch de fret.—

—Tè rahó, meva es la culpa: ha arribat suada, y debia haberse posat l'abrich que aquí li porto;—digué tirantli una capa á las espatllas.—L' Enrich també tindria d'abrigarse: mes ¿ahont es que no 'l veig? No s'havia sentat aquí ab nosaltres?

Y alsantse y no veyentlo per allí.—No 's mogui, Tereseta, digué, que vaig á buscarlo.—Y se posá á corre bosch avall.

Molta estona hi hagué de quietut, quan de prompte se ohí un gros y esgarrifós xiscle: la Tereseta al sentirlo s'alsá, mes las forsas li mancaren y caigué allí terra sens sentits.

Lo que havia passat era lo següent: l' Enrich, foll d'

amor y de tristesa, al veure caure la flor que al cap duya la Tereseta, volgué possehirla á tota costa y la aná seguint Bosch avall, sens may poguerla atrapar, fins que aná á caure dins d' unas matas que á la boca del single hi havia. Veyentla ja seva s' acostá, l' agafá y la cubria de llágrimas y ardents patons quan un fondo y gros sospir sortit de prop seu li feu girar lo cap, y veient lo seu germá feu un pas en fals y caigué baix lo precipici.

Lo Senyor Maymó impacient per lo molt que tardavan resolgué anar á buscarlos, y al arribar al lloch que s' habian sentat, trobá sols á sa filla, estesa allí sens coneixement.

Molt costá treure á l' Enrich del fondo del precipici, mes al fí lo pujaren creyantlo tots mort: á forsa de cuidados respirá una mica, y aixó los doná alguna esperansa. Tenia al pit una grossa ferida per la que havia perdut molta sanch y la debilitat lo feya estar com mort. A tota costa volgué lo Senyor Jaume portarlo á la Masia, y fent ab branca d' arbres una llitera, ahont 'posaren un matalás portat de la fábrica, ab molt temps y cuidado, lo arribaren viu á casa seva, fentlo colocar lo Senyor Jaume al seu propi cuarto, y enviant á buscar metjes desseguida.

VIII

Tres dias feya que l' Enrich jeya en aquell llit, sens coneixements y ab una gran postració que feya temer per sa vida: tres nits que lo Senyor Jaume no s' havia despullat ni l' havia deixat un sol instant. ¡Ab tres dias, quan havia envellit aquell pobre hereu! ¡Qué trista era sa posició! Son germá, lo germá que tan estimava s' estava allí morint. Si moria, quan gran no seria son desesrero..... ¿Y si vivia? ¿Tindria forsa per vencer en la horrorosa lluyta qu' estava sostenint? Entre sa felicitat y la del seu germá, quina triaria? Al fí havia obert los ulls, y tot, tot

lo passat se li recordava, l' Enrich ab son mal humor, la Tereseta ab sa tristesa.....

Un moviment del malalt lo tregué de sos pensaments: l' Enrich volgué alsarse, mes no pogué, obrí los ulls, los passejá pel cuarto y los torná á tancar, clavantlos avans fixament en son germá : al cap de una estona sos llabis se mogueren donant pas á paraulas incoherents primer, y comensantli luego un horrorós deliri, durant lo qual passaren per sa imaginació totas las emocions d' aquells dias, comensant per lo mal efecte que li causá lo casament de son germá, la simpatía que sentí per la Tereseta al coneixerla, lo succehit lo dia de lo seu Sant, la Llegenda de Blanca y Arnau, l' amor intens que la noya li inspirava, sos projectes de fugir lluny d' ella, la lluyta sostinguda en son cor per olvidarla y finalment la cayguda de la flor, y al arribar aquí estengué los brassos y digué :

—No, no, avans la mort, que causar la desgracia de 'n Jaume, y volguent fer un esfors, caigué aplomat sobre los coixins.

¿Qué passava durant aixó per lo cor del Senyor Jaume ? Dret primer, agenollat després, vora lo llit ab los ulls amarats de llágrimas, lo cor destrossat, anava escoltant una per una las paraulas que sortian de la boca de son germá, que com afiladas fletxas se li clavavan al mitj del cor, obrinli fondas feridas. Acabant ja la forsa alsá los ulls, los fixá en lo retrato de la seva Mare que al devant tenia y ab veu ofegada per las llágrimas digué :

—Si, Mare meva; en Deu y en vos confio per tenir forsa en l' horrorosa lluyta qu' estich passant. Mare, Mare meva, pregueu á Deu que salve l' Enrich y jo os prometo renunciar per sempre á mos somnis de ditxa, per fer sa felicitat..... Sí, aquí, en aquest mateix llit vos vareig prometre vetllar per ell, estimarlo y ferlo ditxós, ara vos renovo lo jurament, Mare meva; mes deume forsa pera complirlo, y poder pera olvidar.....

Y alsantse y prenent la ma del jove, digué :

—Enrich, germá meu, aquí devant la imatge de Deu,

devant lo retrato de la nostra Mare, te juro que la Tereseta serà teva, si Deu te dona la vida que tant li demano.—

Mes son germà no 'l sentia, perque habia tornat á caure en una gran postració.

Lo Senyor Jaume volgué fer una altra prova per cridarli l' atenció: enviá lo Joan al bosch á cullir un ram de romaní, y lo posá entre las mans del jove, que obrí los ulls; l' acostá á sos llabis, lo besá y tenintlo apretat contra son cor s' adormí tranquilament.

Al cap de vuit dias l' Enrich estava fora de perill, y al cap de quinze pogué deixar lo llit. Son germà no l' habia abandonat un sol instant durant la malaltía, mes una tarde que després de dinar s' adormí l' Enrich un rato ajegut al sofá, lo deixá encarregat á la Paula, pujá á cavall y sen aná cap á la fàbrica.

Entrá, preguntá per la Tereseta, y habentli dit que era al seu quarto s' hi ficá, trobantla allí sola, ab lo cap entre las mans, tant distreta que ni menos lo vejé entrar, lo qual doná temps al Senyor Jaume d' observarla. ¡Qué cambiada estava també! Gropa com una cera, ab unas ulleras negras, los ulls fins á mitj cap y encesos de tant plorar, ni la seva sombra semblava.

—Que cego estava,—deya mirántsela son aymant.

La noya alsá los ulls y al veurel res pogué dirli: grossas llágrimas li corrian cara avall.

—Animis, Tereseta, l' Enrich ja 's lleva y prompte podrá venir aquí. Una gran desgracia hem passat, pero dem gracias á Deu que aquesta 'ns n' ha estalviat una altra encar mes gran. Si, Tereseta, l' Enrich l' estima ab passió y vosté l' estima també á n' ell: jo vinch avuy á tornarli sa paraula y á demanarli sa ma per mon germà. ¿Vol concedirme, Tereseta, la gracia que li demano?

La resposta de la noya fou caure á sos peus y agafarli las mans que mullava ab sos plors.

Lo Senyor Jaume sortí de allí mitj mort; lo sacrifici que acabava de cumplir era superior á sas forsas. Al cap de una estoná aná á trobar al Senyor Maymó y tals cosas

li digué, que aquell fins content quedá de cambiar de gendre. Al anarsen volgué despedirse de la Tereseta y tingué ja forsa per mirársela, y observar l' animació y vida que en sa cara se tornava á notar.

Al arribar á la Masía trobá á l' Enrich despert, impacient per sa tardansa; mes ell sonrient y estrenyentlo entre sos brassos li digué :

—Era á buscar ton últim remey, Enrich; un remey que no dupto que prompte molt prompte, t' acabarà de posar be. ¿ Sabs de quin remey parlo? De la ma de la Tereseta, á qui he deslliurat jo de sas promesas, y que vinch á oferirte de part de lo seu Pare:—

L' Enrich, lluytant ab l' alegría que son germá li donava y lo dupte de si debia acceptar tan gran sacrifici, quedá com parat: mes lo Senyor Jaume li parlá tant d' ella y de la felicitat que se li esperava, que poch tardá en convenser aquell cor de vint anys.

IX

Un any després se celebrava en la Masía lo bateig del primer fill que de la unió de l' Enrich y la Tereseta habia nascut. Lo Senyor Jaume que cedi á son germá la meitat de son patrimoni avans de son casament, habia vingut á ser Padrí. Se 'n aná á viure á l' hisenda que lo seu oncle capellá li deixá en lo Vallés, ab l' excusa de cuidar y arreglar la heretat, pero en realitat ho feu per allunyarse de la felís parella, puig no se sentia ab prou forsa per ser á cada moment testimoni de sa ditxa y benestar.

Tot era alegría y animació en la Masía : sols l' Enrich al mirar lo seu germá y notar las arrugas de son front y los molts cabells blanchs que li habian sortit ab tan poch temps, no pogué menos de llansar un sospir y d' axugar una llágrima de gratitut per lo gran sacrifici que per ell habia fet.

L' Enrich vivia sempre á la Masía : no feya de metje, pero visitava tots los pobres y necessitats: ell y la Tereseta eran la Providencia de aquells voltants. Lo Senyor Jaume cada volta que lo felis matrimoni li pregá perque se quedés á son costat, los hi digué :

—Ja vindré quan aquest angel que ha entrat ara al mon sigui mes gran. Llavors vindré per ensenyarlo y dirigirlo com ab lo seu Pare he fet ; ara tinch feyna allí, ara no 'm puch quedar; llavors vindré per no mourem may mes del vostre costat. Y despedintse de sos germans, se 'n torná á sa soletat, mes trist, molt mes trist que avans, pues ab dos dias habia perdut lo treball de un any de poguer olvidar...

¡ Pobre Senyor Jaume ! Lo sacrifici que habia fet li aná acabant las forsas y sols tres anys sobrevisqué á lo casament de son germá. Al sentirse malalt se 'n aná á la Masía, perque volia morir allí ahont habia nascut.

Sos desitjos se cumpliren, perque poch temps despres de serhi morí rodejat y plorat de sos germans y de la Paula y lo Joan. Sa mort fou un exemple de resignació y santedat, aixís com sa vida ho habia sigut de honradesa y sacrifici.

P. A.

10 de Febrer de 1876.

RECORTS DE TIBERI

À CAPRI

QUANT per passar una vuitada de repós á l' illa de Capri deixí á Nàpols fugint de la calor, portava á la butxaca una edició manual d' Homero y de Suètoni unicament per matar las horas vagatives sentat á l' ombra d' una olivera ó darrera d' una roca amenisant 'l goig qu' ofereix la naturalesa ab un altre de històrich ó de poètic. No tant la vivor de colors dels fets narrats per Suètoni, cassadó d' anècdotas, com l' abundó de recorts de la vida follament faustuosa del vell Emperador, me feren resoldre á estudiar y regoneixer tots aquestos restos y compararlos ab las relacions històriques, essentne lo següent bosqueig fruit d' aquesta excursió arqueològica-històrica.

La magnífica illa 's trovava vestida ab tots sos encants quant la recorreguí d' un cap á l' altre desde la vora del mar fins als mes alts cims de sas montanyas. Trevall es aixó de vegadas pesat, si trevall se pot dirne, no per l' extensió de l' illa, puig compren escassament una milla

quadrada, sino per sa forma, quedant en cambi aquest trevall en alt grau recompensat. Afavorida ab totas las mes preuadas qualitats, que en aqueixa estació poden fer de sa estada un paradís, sembla qu' un se sent allí com allunyat del mon. Una massa de roca per molts punts enfonsada s' aixeca del mar escabrosa ab forma la mes pintoresca, coberta d' una vegetació exuberant ab llochs atractívols y seductoras casetas á l' estil oriental, murmurant entorn las blavas onas del delitós Mediterrani: lo vehinat es hermós é indescriptible y 'l forman lo golf de Nápolis ab lo collaret de perlas dels sitis que l' ceneixen coronat per la presumida Parthenope y l' altiu Vesuvi; la península de Sorrento, 'l golf de Salerno quasi bé mes encantador, 'ls Apenins que termenan l' horisó y las illas de la costa de ponent Ischia, Procida y Nisida. Devant d' una vista tant encisadora difícil es endressar l' activitat les altres cosas.

Los punts mes hermosos de l' illa estan units per recorts ab l' Emperador Tiberi y 'l poble bastant familiarisat ab l' historia de l' estada que hi va fer en aquell lloch. Vells y joves saben contar los crims del crudel *Timberio* y qui dupti de la veracitat de las anécdotas narradas per Suetoni, no te mes que passar allí mateix que qualsevol noy dels que menan burros 'l deixarà ben convenut.

Tiberi, com es sabut, se retirá á l' illa solitaria l' any 26 despres de J. C., en part per lo enuig que l' hi causavan 'ls assumptos públichs, en part per lo desitj de satisfacer sas desenfrenadas passions y portat també per una malaltissa inclinació á la soledat y al menyspreu. Contava allavors 67 anys y á n' aquest retiro n' hi passá onse complerts fins al 37 de J. C., en que ocorregué sa mort, omplint aquella escena ab vestigis de son gust á edificar y malgastar, aixís com de son extravagant desfré y plaher homicida.

L' illa de Capri vingué á esser possessió de Tiberi per herencia d' August son pare adoptiu, que l' havia comprada als napolitans y l' havia també adornada ab preuats

edificis com á sa estada favorita. Lo motiu especial de la predilecció d' August envers l' illa degué haver sigut, segons Suetoni, que á sa arribada rejoyeniren cobrant nova forsa las decaygudas brancas d' una vella alsina, de qual classe d' arbres n' hi ha á Capri encara avuy un nombre important; la situació incomparable y la boniquesa de l' illa, son aire excel·lent y sa tranquila soledat fou verament lo que atragué al Emperador necessitós de repós y malaltís.

A Tiberi agradá també la suau temperatura rara á l' hivern produhida per las montanyas situadas al N. E., que deturan 'ls forts vents, aixís com la calor estiuenca suavizada per regulars vents del O, y per 'l clima marítim. Per 'ls mateixos motius es l' illa avuy encara apropiada per passarhi aixís l' estiu com l' hivern, y en general 'ls llocs situats á la costa del golf de Nápol, com Nápol mateix, Resina y Sorrento, de cap manera mereixen portársen la fama de tenir á l' estiu una insoportable temperatura.

A mes d' aquestas rahons, altres n' hi havia de mes importancia per Tiberi que foren ben regonegudas y apreciadas per 'ls seus contemporanis. Lo vell Emperador qu' havia passat tot una llarga vida ab increible autocracia, taciturnitat y simulació dels séus propósitos, ja no 's sentia mes ab coratge per anar representant aquest forsats paper. Romordiments, por y desconfiansa foren causa de que no 's cregués segur ni bastant lliure á Roma. Necessitava d' un retiro en que viure segur y desapercebut per no haver d' estar mes ab recel continuament en los jorns de sa vellesa en que li mancava repós. Capri fou molt apropiada per aquest objecte.

Las pendents de l' illa que cauhen tot al voltant, contan en alguns punts l' alsaria de mil á dos mil pès, baixant al mar escabrosas protegidas en molts parts per esculls que acampan al séu devant y las aigüas que las banyan tenen molt vora de la costa la fondaria de centenars de metros. La poca grandaria de l' illa permet que

desde 'ls punts mes alts se la domini, aixís com també al mar que la cercola, de manera que cap barco ni barqueta pot acostarse sens esser vist. En lo punt mes estret devant del promontori de Minerva—avuy Punta di Campanella— es la distancia fins á terra ferma d' uns tres mil passos, lo que no era molt per posar dificultats al Emperador per una travessía facil y sense perill cap al continent, y era suficient per guardarlo d' una desagradable sorpresa per esser absolutament impossible un desembarch á la part que mira al continent. L' illa té en general dos punts de desembarch apropiats solament per petites barcas, l' un á la part del N. mira al golf y l' altre mes petit á la part del S.—Si 's té en compte á mes que segons un Edicte que publicá, ningú devia arriscarse á acostarse al lloch de repós del Senyor sense 'l séu permís; ¿ no podia dir lo vell Emperador que s' havian omplert totes las condicions possibles per la seva salut y seguritat?

En efecte, arriuat á Capri despres d' un viatge detingut, deixá corre tota por, autocracia y taciturnitat y s' entregá á un grau d' estravagancias, desatinos y monstruositats, que ha donat los colors á una pintura històrica de las mes terribles.

Dotse torras de recreo va edificar Tiberi á l' illa senyalant á cad' una ab un nom especial. Restos mes ó menys grans se conservan de totes dotse, per los quals se pot venir encara en coneixement de la posició de totes, y quasi bé de la extensió y estructura d' algunas d' aquestas *villas*. Jo he regonegut lo que he pogut trovar d' ellas, y comenso per los restos de menos válua y de perímetro de mes poca importancia.

Per un dels camins de pedregam limitats per parets de jardí, que desde la ciutat de Capri conduheixen per las rialleras faldas del S. cap á la marina, s' arriba á una font secular feta de pedra hont hi creix perpétuament humida molsa, proporcionantli fresca sombra desde dejorn fins tart l' estretó d' altas parets regaladas d' aigua. Tota la localitat es anomenada en un sol mot *La Fontana*, y 's

trovar aquí en una heretat cultivada (la vinya Arcucci) restos no molt extensos, mes se pot regoneixer distintament sa construcció. Portan lo nom de grutas de Tiberi quatre sólidas pessas, y en altres sitis se poden distingir, apart d' innombrables restos de parets, las formas dels quartos, sa posició y extensió. Jo no he pogut ferme bastant cárrech d' aquesta part, perque al anar per segona ó tersa volta á visitar la vinya no tinguí la sort de trovar oberta la pesada porta de fusta de l' entrada, y per cap part respongueren als meus crits. Devent supposar que 'l digne propietari estaria ocupat fora d' allí á la cassa de guatllas, emprenguí la retirada.

Ab lo parasol estés seguía jo mon camí pausadament per entremitj de parets ennegridas y cobertas de cactus, per las quals pujavan, baixavan y s' amagavan tan depressa com lo llam, petits llargandaixos d' ulls brillants y colors virolats als ardents raigs del sol, y prompte vaig trovar-me altre vegada devant d' una macissa porta. Involuntariament me vaig parar avans de posar en mohiment lo picaportas de ferro que figurava 'l morro de un lleó. L' impressió que 'm va causar l' entorn en lo silenci d' una tarda d' estiu fou estranyament llegendaria. Tranquilament hi covava 'l sol sobre las negras parets consumidas pel temps, sobre las llunyanas montanyas y las pedras del camí. Fruytas d' un groch d' or se repenjavan damunt de las parets, l' ubriacadora aroma dels hivernacles mitj ensofia l' esperit y 'l cel d' un fondo blau semblava baixar fins á la hermosa terra. Per las escletxas de la macissa porta vejí dins fullam y flors en abundancia barrejadas, ni un alé d' aire las movia, ni una vèu ressonava pel jardí; era per mí, segons comprenia, ficarme dins d' un castell encantat.

Quant los cops del picaportas ressonaren pel jardí 'l lladrar d' un gos fou la primera resposta. Deixárense sentir despres passos acompassats pels caminals d' arena y aparegué á la porta, que s' obria grinyolant, una fesomia, que no tenia la fatxa de l' habitant d' un palau encantat;

estava mes ab consonancia ab la resposta, que 'l ve^{ll} Cerver sobre antiguitats romanas doná á ma pregunta dihent: «No, aquí no hi há antiguitats ; allí darrera»—indicant 'l fondo del jardí—«hi ha antigas parets.» Parlá, girá sa clau macisa y desaparegué ab 'l gos pel caminal d' espessos llimoners deixant á mon cárrech buscar las «antigas parets.» No era cosa fácil en aquell extens jardí, en que una vegetació exuberant tapava per totas parts la vista. Anant per la direcció indicada, vaig trovar per fí un camí que 'm va portar directament á un estany fet de pedra qu' estrivava á la paret d' una gran pessa ab volta grassa, obra de fábrica romana. Un cop d' ull á n' aquesta pessa me doná á compendre 'l raro nom del fruyterar allunyat de cada viver de peixos, que s' anomena *Campo di Pisco*. Es aquell un dels estanys, com se 'n trovan sovint—també á Capri encara en alguns punts—tinguts en temps mes moderns per vivers de peixos, y per aquest motiu se 'ls hi donan noms que hi fan referencia, aixís entre altres 'l gran estany de agua dolça per l' esquadra á Misenum figura com *Piscina mirabile*.

Havent entrat per una baixa abertura á l' interior del humit espay, que 's conserva quasi en bon estat, me vaig poder persuadir de la conveniencia de semblants construccions. Apesar de que ja feya moltes setmanas que la temperatura de l' atmósfera exterior era molt alta, en l' interior de l' espay format de fortas parets arrebossadas, y cobert de part de sobre d' una capa de terra, hi regnaba una fresca tal como s' acostuma á sentir en general sols en bons y fondos cellers. No 's regoneix distintament l' aparat conductor de l' agua; en cambi va de l' estany fins al terme de la dita obra y d' un jardí vehí un important tros d' obra antiga, y no cap dubte qu' hi há mes restos amagats baix 'l sol de las vehinas construccions que tenen forma de terraplé.

No lluny de l' antiga capelleta de San Constanzo en Ajano 's trovan restos molt petits de una tercera *villa*, y á la falda del turó del castell al S. O. de la ciutat n' hi há

d' altres no molt importants d' una quarta, de la *villa* Neptuni. Camps de blat y emparrats cobreixen als enterats edificis, dels que no 's veuen mes que dos dipòsits d' aigua quadrats, lo rest espera esser descobert, ó per millor dir, fou excavat y aprofitat tornantho á tapar altre vegada. Al Palau reyal de Resina hi aná á parar un mosaich aquí trovat ab figuras geométricas, y d' aquí també es procedent la célebre col-lecció de vasos de Stryven.

Si des de 'l petit mercat de Capri 's pren l' únich camí que porta directament á la part oriental de l' illa, que deixant las foscas y apretadas casas puja fatigosament costa amunt per camps y jardins, un té á l' esquerra un important turó, 'l mont San Miquel, cobert fins al cim d' hortas y oliverars. Girem á ma esquerra cap á la falda de la montanya junt á un grupo de casas tan grises, tant gastadas pel temps y de tant poch atractiu, com 'l pedregam del terreno d' hont sembla eixir y com las velles que sentadas filan devant de las portas ennegridas per la fumera. Pujem de terraplé en terraplé per primitivas escalas de pedra fetas en part d' una sola pessa, quedant meravellats de l' exuberant abundancia de llimoners, taronjers, oliveras y atmetillers, que ab carbasseras y lletugas d' ensiam, tapareras y murtras 's fan competencia per no deixar veure la terra ni l' edifici.

No obstant á mitja montanya se 'ns ofereix á la vista una paret baixa, llarga y extensa hont hi brollan ginesta, cactus y herbotas de tota mena. Per una obertura feta á la paret hi varem entrar y 'ns trovarem dins d' una pessa de poca llum que tenia cobert 'l plá terreno ab runa y humida vegetació. Després que 'ls ulls s' acostumaren á la fosquedat, 's deixá veure que l' aposento es d' obra romana, ab un sostre de volta arrebossat y de forma quasi be quadrada. La grandaria será no mes que d' uns noranta pèus quadrats.

Per una porta baixa vaig entrar á un segon aposento del tot semblant al primer, que rebia mes claror per l' obertura d' una finestra. Desde aquest quarto 's passa á

un tercer per una porta oberta devant de la primera, y aixís vaig passar en igual direcció per divuyt aposentos. Tots tenen una finestra de poca llum á la paret comuna que mira cap á la vall; alguns á mes tenen una obertura á la volta del sostre, que una forta capa de terra cobreix. Tota la filera de cambras apoya sas espatllas ab lo vehí terraplé de la falda de la montanya que está mes aixecat, de modo que, mirat desde dalt, fins sembla una fortificació d' aquest terraplé.

Desde l' últim dels quartos vaig arribar á una mena d' ante-cambra un poch diferent en sa construcció, y desde aquesta á una alta y ample pessa ab forta volta de canó que servia per guardarhi munts de provisió de palla y eynas de pagés, mes ara s' usava com d' era, graner y cotxería. Aquesta pessa, oberta completament á la cantonada que dona á mitjorn, está unida cap al N. ab una segona sala ab volta grassa y de dimensions també importants, perpendicular ab la primera en sa direcció longitudinal. Está també oberta á l' una de las cantonadas que dona al jardí, mentres que á la que está oposada hi ha encara altres restos de edificis aislats, als que s' hi puja per una antiga escala de pedra fins als mes alts terraplens de la montanya.

Havent considerat qu' eran cambras d' esclaus ó presons 'ls divuyt quartets avans mencionats, aixís també reputém sens cap dupte aqueixas duas salas com la principal part de la *villa* imperial, desde la que fins al cim del mont S. Miquel veurem encara altres restos.

L' obra d' abduas salas está tant intacta, que sols pot esser degut á la manera indestructible de las construccions del romans, que feyan 'ls mahons com si haguessen de durar un miler d' anys. Runa y terra han aixecat alguns pèus al primitiu plá terreno; mes desde la planta actual del mur fins á la clau de la volta cap d' aquells elegants y plans mahons d' un roig obscur s' ha mogut 'l gruix d' un cabell, ni cap mica de morté, quasi bé tant sólit com la dura roca, ha sigut rosegat per las dents del

temps. Un té la segura convicció de que á n' aquestas pessas un altre miler d' anys no hi farà res.

A la paret lateral de la gran *trulla* s' hi veu la boca d' un pas en devallada, tapat ab runa, que porta la direcció cap al mar, y, com se pot demostrar ab seguretat per altres *villas* tiberianas, tal volta constituïa una comunicació secreta ab la costa. Induïtament en aquest punt podrian portarse á cap exploracions interessants per medi d' excavacions, que á Capri may s' han fet d' una manera sistemática y científica; puig la grandaria de las pocas pessas que 's veuhen permet assegurar que totas las construccions son de major extensió.

Al cim del mont, que te una escabrosa devallada del tot impracticable cap al mar, y que per aquest motiu aixís com per l' encisadora perspectiva era l' estada principalment apropiada per un solitari malhumorat, s' hi trova una antiga posició fortificada, que al present la forma una trista muralla oblonga de pedras apiladas, que no permet entrarhi per cap punt. A la part de llevant s' apoyan á n' aquesta tanca alguns aposentos d' *opus incertum* caracterisats com á restos antichs per la posició de mahons romans y per l' istil de la construcció.

Hi ha també adherida una capelleta vuyda, desocupada avuy y sens utilitat y dedicada en altre temps á San Miquel, la qual doná son nom á la montanya. A l' entrada hi ha un petit cos avansat á manera de pórtich hont s' hi trovan duas antigas columnetas de marbre. Res de particular ofereixen las antigas estancias que hi están unidas; los sostres han caigut, mes tant bé 's conserva 'l junt de las parets y en part 'l arrebossat de guix, que en un dels quartos l' aigua de pluja que hi ha envassada té l' alsaria d' un pèu sobre del sol de mosáich, y probablement per aixó 'l poble ha honrat aquestas runas ab l' nom de *Bagni di Tiberio*.

Molt escassos son los restos que 's trovan al mont *Tragara*, que devant per devant de la mencionada montanya devalla á la costa de mitj-jorn. Tróvans' hi restos d' una

carretera y d' un parell de casalots que serveixen de corals de vacas y de cabras, als que un hom quasi bé no s' hi atansa per esser mitj arrunats y ennegrits pels fems y per la fumera. Pel contrari no lluny d' ells se distingeix un dels punts de vista mes magnífichs de la costa de mitj-jorn, la *Punta Tragara*, que ben segur servia ja com d' atalaya de Tiberi, perque desde aquí 's dominan no sols los punts de desembarch del cantó del S., sino tota la línea de la costa, y 's podian fer senyals á la major part dels altres llocs mes alts de l' illa.

Mes enllá cridan l' atenció y son singularment interessants per sa situació y destino, alguns restos d' un antich mur en la feréstega y altament romántica falda oriental de l' illot. La vall que tira cap á llevant entre 'l *Tuoro grande* y San Miquel, al principi ample y luxuriosament cultivat, s' estreny á proporció que s' enfonsa pel mitj de las rocas sempre altas y feréstegas cap á la vora oriental, per aixamplarse bruscament altra vegada, y per caure com plá abiaixat de terrible pendent, entre parets de peladas rocas á manera de bastidors cap al mar que banya 'l pèu de la roca, tallada en forma de cercle, essent tant profunda aquella timba, que quasi bé del brugit de las onas 'l ressó no arriba á dalt. Lo punt superior d' aquesta escabrosa timba sembrada de rocam, está cobert d' espessos romanins, tapareras y murtras, essentne un dels mes pintoreschs de l' illa; puig á dreta y esquerra escabrosas pendents de la mes pintoresca configuració s' aixecan com las parets d' un anfiteatre, dessota hi jau la mar sempre somrienta y maravellosament rica de colors, devant per devant las magníficas platxas é illas del Golf de Salerno y de la península de Sorrento, y ferm á nostra vista 's presenta majestuosament un estrany espectacle de la naturalesa d' un efecte grandió, l' *Arco naturale*, portal de roca natural y aislat.

Aquí es hont atrau á sí l' atenció una espayosa y fonda cova oberta á la part de mar. Es una de las covas naturals de que ran de mar se 'n trova un gran nombre, espe-

cialment á las costas de las illas. Artísticament disposada, sens que parets y sostre hajan sigut despullats de sos naturals accidents, estalactitas y estalagmitas, té l' amplaria de 17 metros ab 30 de fondaria. Una antiga obra 's véu al fondo, aixís com á la paret del costat dret, y sens dupte las runas, que 's veuhen devant y junt á l' entrada son procedents de construccions establertas molt á fora de la cova. Aqueixas s' han tingut per restos d' una *villa* imperial, no obstant á mí 'm apar, que 'l vell Emperador, que per totas las demás *villas* havia escullit una posició que tingués un horisó lliure y extens, y que per poruga desconfiansa havia pensat en assegurar-se en lo possible, difícilment s' hauria trovat cómodo en aquesta enfonsada vall, que si bé molt romántica, era estretament circumvallada. Probablement també 's podrá admetre, que tots 'ls edificis qu' aquí 's trovan y que per causa del terreno no han pogut tenir una gran extensió, sols han servit pel cult que 's donava dins la cova. Semblant cult, y en veritat aquí tingué lloch 'l del persa Mithras, vé confirmat per un relléu de Mithras trovat allí y que avuy es al Museo de Nápolis, aixís com pel nom actual de la caverna. *Grotta Matrimonia* es anomenada pel poble que s' esforça en alterar noms inintel·ligibles quant pot unirlos ab una idea que l' hi es mes familiar, per lo que millor se diria *Mitromania*, nom que de *Mithræ magnum antrum* pot esser derivat. A l' última época de la República romana 'l cult de Mithras, com altres orientals, vé confós ab elements d' aquests, y en veritat especialment, segons Plutarch, pels piratas de Cilicia vensuts per Pompey. En temps d' Adriá y dels dos Antonins obtingué gran importancia 'l cult misteriós, per lo que no faltan vestigis d' ell als punts mes diferents del imperi romá.

(S' acabarà.)

TRADUCCIÓ ALEMANA DE JOSEPH BALARI Y JOVANY.

¡ALTO SAVA!¹

PRIMERAS OBSERVACIONES

D' UN ESTUDI AGRÍCOLA IMPORTANT²

A que comensarem, es precís que seguim fins al acabament la tasca qu' emprenguerem donant á coneixer el comens d' unas prácticas agrícolas tan importants pera 'l nostre pais en general y pera Catalunya en particular, que fora de doldre no tinguessen ressó pera sabers' aprofitar d' ellas, una volta vajan portantse á cap, ab tan bon acert com fins ara.

Aném á veure que ha succehit desde 'l febrer fins avuy, després de donar compte dels conreus y demás feynas que s' hi han fet per arribarhi. Mes avans de aixó, permeteume que 'm prenga la llibertat d' exposar en aquest moment, alguna de las ideas manifestadas per el Sr. Justo y Villanueva al donar compte dels treballs en nom de la

¹ Expressió ab la que 'l Sr. D. Lluís Justo y Villanueva caracterisa la retenció de la sava.

² Vejintse 'ls números 3 y 4 d' enguany.

comissió del Institut agrícola catalá, encarregada de portarho á bon terme.

«Sempre s' ha dit que si 'ls ceps se podavan d' aquesta ó de l' altre manera produhirian mes ó menos, però ningú 'ns ha dit que 'l resultat de aixó fos tan notable y digne d' estudi, que no perdriam 'l temps fixantnos ab lo que fem : que será bó ó dolent ; mes, val la pena de que 'ls vinicultors catalans ho estudien ab detenció.

Suposém qu' ix una isla d' entremitj del Occeá y entre sos arbres hi ha un cep. ¿ Per que no 's podi, deixarà de donar rahims? No: aixis com tampoch deixarán de donar fruyts los arbres d' aquell pais salvatge; per mes que no haurán conegut may la presencia del home, ni 'ls cuydados de ningú. Y donchs ¿per qué 's poda? Ab l' objecte d' augmentar la cantitat de fruyt produhit ó de millorar la calitat del que 's produheix. Ja qu' algun centre de la producció vinícola catalana, entre altres Vilanova y Geltrú, ha enviat comissionats al mercat d' Inglaterra pera que'ls digan si poden remetre sos caldos allá, porque no poden vendrels al de Cuba, á causa de la poca demanadissa: aconsellariam que 's dediquessen á l' elaboració dels *vins aciduls* ; que tant agradan als paladars del mercat de París ; fent produhir 60 hectólitres en compte de 18, que per terme mitj s' obtenen, ja que no buscan la cantitat d' alcohol (esperit) sino la calitat especial del vi.

Tot aixó ho lograriam variant 'ls sistemas de poda, que farian cambiar la cantitat, y *per lo menos* influirian en la calitat. Me deya un d' aquets pagesos, que d' inteligencia tan clara comunment tenen vostés en Catalunya, ¿per quina rahó nosaltres hem de cultiva 'ls ceps com á ceps? Sent aixís, que de las mateixas castas tinch parras que 'm donan gran cantitat de rahims per vi, d' igual calitat que la dels ceps que no 'm donan mes que 3, 4 ó 5 rahims. Si recorrém el plá del Llobregat, encara hi trovarém com *per memoria* d' esquisitat, alguna parra del célebre *vi*

*grech*¹, enrotllada per las vergas dels salzers, qu' han perdut la companyia ; cual sistema data de molts centurias entre nosaltres. ¡ Avuy está adoptat en molts punts de Fransa y recomenat per molts altres !

Siga 'l que 's vulla 'l sistema qu' adoptém, no deu ser may 'l mateix per las diferentas castas, recordantnos sempre, que de cualsevol manera obtindrém fruyt, però qu' aquet será millor ó pitjor, y per aixó es precís qu' al poder reunim, si pot ser, las duas condicions d' augment y millora, á no ser que destiném el fruyt per la venda de la plassa, en cual cas, sols convindrà l' augment de producció.»

Las primeras observacions del ensaig, nos donan respectivament per els tres renglas de ceps del

SISTEMA DE MR. GUYOT.

Un rengla. Primer cep, 5 raims; segon, 9; tercer, 10; quart, 4; quint, 9; sisé, 7; seté, 8; vuité, 5; nové, 8; desé, 6.

Altre rengla. Primer cep: 15 raims; segon, 7; tercer, 14; quart, 3; quint, 7; sisé, 8; seté, 2; vuité, 12.

Altre rengla. Primer cep: 6 raims; segon, 7; tercer, 6; quart, 10; quint, 8; sisé, 6; seté, 3; vuité, 6; nové, 14; desé, 11.

Terme mitj del primer rengla.	7	}	Terme mitj total.	8
Id. segon id.	8'50			
Id. tercer id.	8'50			
24'00				

DE CORDONS HORIZONTALS.

11- 8-12-11-15-7-15-8	}	10'50
15-11- 5-13-13-4		
6-10- 7-15- 6-6-8-6-7-13		
31'50		

DE PISTOLA.

4-5-2-6-4-3-5-5-3-4-4-4-4	}	4'33
0-0-5-6-0-4-1-2-4-1-7-4		
4-6-3-9-7-4-5-2-6-6-4-4		
13'00		

¹ Aquest vi medicinal, que 's paga á molt bon preu, á causa de l' escassetat ; está recomenat vulgarment per certas malalties de la vista.

DE LA MALVASÍA DE SITGES.

$$\begin{array}{r}
 7-14-10-18-15-7-9-8-6-17 \\
 13-15-11-16-15-9 \\
 16-8-9-9-10-10-5-9-3-2
 \end{array}
 \left\{ \begin{array}{l}
 11'50 \\
 12'50 \\
 9
 \end{array} \right\} 11$$

$$33'00$$

DEL PAIS (BROCADA Y SOBRE-COLL.)

$$\begin{array}{r}
 4-3-2-5-4-2-3-2-3-6-2-4 \\
 4-0-5-4-2-3-4-3-5-4-1-4 \\
 4-3-5-1-7-5-3-7-5-11-1
 \end{array}
 \left\{ \begin{array}{l}
 4 \\
 2'50 \\
 4
 \end{array} \right\} 3'50$$

$$10,50$$

A LA CEGA (GUADIX.)

$$\begin{array}{r}
 2-3-7-1-1-1-3-3-3-4-3 \\
 4-2-5-4-3-3-6-1-2-2-4-4 \\
 4-1-0-1-1-3-0-2-1-0-0-0
 \end{array}
 \left\{ \begin{array}{l}
 4 \\
 3'16 \\
 2
 \end{array} \right\} 3'50$$

$$9'50$$

Fixantnos ab aquets resultats obtinguts fins al present, en los sis tipos dels sistemas ensajats, veurém: qu' el sistema de la *malvasía de Sitges* es el que fins ara, ab iguals condicions, nos ha produhit mes cantitat de rahims que tots los altres: qu' el de *cordons horisontals* s' hi ha acostat molt; mentres qu' el de *Mr. Guyot* ja no n' ha fet tants com los anteriors, si bé, moltíssims més que tots els sistemas restants: els quals, á mesura que 'l *alto sava* ha anat desapareixent, ha paybagat la producció; lo qual 'ns ha vingut ha confirmar una vegada més, aquella lley de la fisiologia vegetal, que diu: *quan se detura la sava, 'ls borrons fruyters produheixen més.*

Un altre particularitat tenim que fer notar respecte al sistema de *la cega*. En nostre pays s' acostuma dir, y en molts punts se creu y succeheix qu' el sarment del mateix any no pot donar fruyt, y no obstant en aquet terreno y clima y ab las condicions exposadas, veyém qu' ha donat casi bé tanta cantitat de rahims l' un com l' altre sistema

dels tres restants. Jo no sé, si *la cega* anirà paybagant fins que no 'n donará cap. El temps nos ho dirá.

La República vehina, nostres no vehins els austriachs y 'ls italians, tenen una munió de medis per fer augmentar el fruyt y millorar-lo. A l' Austria, Italia, Fransa y Grecia está en boga 'l sistema de Mr. Guyot, per efecte de la protecció sens límits que baix tots los estils li dispensá en aquell temps per propagarlo l' emperador Napoleon III. En algun punt d' Espanya, degut á la iniciativa particular individual, s' usan el de cordons horisontals y las torias, y sobre tot en Catalunya 's comensa á tenir ganas d' introduhir el de la malvasía de Sitges: ¹ ço es, enroscar y retorsar horisontalment ó enrotllar verticalment el sarment per fer millor l' *¡alto sava!* qu' augmenta 'l fruyt. Las operacions practicadas consisteixen en tres cavas donadas, l' una al Febrer, ab l' objecte de soterrarhi 'ls adobs; l' altre per l' Abril á l' objecte de matar las herbas, las altrás al Maig á fi de tenir la terra toba, conservantse etponjosa pera rebre millor las plujas é influencias admosféricas, y l' *escapsament* del brot pera fer mes *¡alto sava!* augmentant el rahim, practicada en los sistemas de Sitges, de cordons horisontals, de Mr. Guyot y en la vegetació del de pistola ó taco. Aquesta operació, deu practicarse ab cuydado ó sino en compte d' augmentar el fruyt, aumentariam la llenya, si treyam mes tros qu' el cap del sarment necessariament indispensable per ferho no solsament bé y del modo degut, si que també per trauren el profit que desitjém. Qui sab també si tal vegada hi haurá necessitat d' afliixar d' alguns rahims en algun sistema, porque essent el primer any qu' els ceps están podats aixís, no pugan portarlos bé, en cual cas, á son degut temps ja ho farém present.

Debém advertir qu' alguns rengles de ceps están in-

¹ Segons datos que crech pot facilitarnos mon amich, el culliter senyor Puig de Galup, fá ja 500 anys qu' está establert en aquella localitat ab el seu tan celebrat producte, de reputació universal y fama regonogada.

complets, perquè no pogueren podarse pèl tipò del sistema corresponent, á causa de no estar en condicions de rebre certes operacions, debent quedar ab la *poda preparatoria*; tot lo qual s' ha tingut en compte.

Fins d' aquí á tres anys no podrém sebre verament els resultats pràctichs finals de totes aquestas operacions. A las horas veurém lo que 'ns convindrà fer, y á son degut temps, si la vida no 'ns manca y la paciència no se 'ns acaba per seguirme en l' escorcollament de la veritat pura y neta, vos anirà donant compte y rahó de tot lo succehit.

FRANCISCO X. TOBELLA Y ARGILA.

Sant Pol de Mar 5 de Juny de 1876.

MON CARRER

' entre la trentena de casas que forman lo meu carrer, no n' hi ha dugas que s' avingan ni per sa fesomia, ni per s' alsaria, ni per sa construcció, ni per sa etat: domina tant en éll la línea curva, que sovint lo confonen ab un carrer que no passa; y com á proba de lo molt que 's atés per lo que pertany á policia sols citaré que lo mateix lletrero, aquell lletrero que comensa: Se prohibe.....» serveix algunas voltas de dosser á un munt de fraccions heterogéneas mes difícil de retendre en lo nas que 'n la memoria.

En cambi sa ornamentació, qual conjunt es un verda-der compendi de la historia de la arquitectura, es recomanable per son aspecte gayre be poetich.

Una casa ostenta en son frontis una mare de Deu esculpida en pedra, un' altre tota una fulla de la mitologia pagana; mentres la de mes enllá, ab lo desigual de sa construcció y lo esquifit de sas oberturas, transporta á lo temps de Joan II, sa companya, ab sas escatas de relleu y sas coronas de sempreviva sostingudas per simetrichs llassos fa retrocedir á la época de Cárlos III: fins entre

varias de modernas y colsejantse ab una de renovada ahont s' hi veu la figura de San Anton composta per quatre rejolas de Valencia, vé a representar lo estil gòtich ab la terminació en ojiva de sa finestralada la esquena de un antich palau.

Pero á mí, lo que mes m' encisa, lo que m' apassiona de mon carrer, es son veynat.

Son veynat, per sa índole especial, per sa identitat de caràcter, es á mon carrer lo que un segon terme pera lo asunto de un quadro; lo que l' últim redolí pera un' auca; lo que un romanso pera un ventall: lo complement; mes encara: lo indispensable.

Per ço, com apart de mon amor á las insignificancias que 'm rodejan, com apart de mon carinyo al edifici que 'm resguarda, mas aficions, aixís al estudi de las casolanas costums com á la despresa filosofia de tot contrast, m' atrauen, m' identifican, com si diguessen ab mon carrer, no sols he pres ja aquell ayre de parentela distintiu de son veynat á causa de sa frequentació, sino que, fins conto enmalaltirme d' anyorament, si un dia (Deu no ho vulla) me veig condemnat al ostracisme, es á dir; á mudarme.

Y no exagero.

Mon carrer es ja pera mí aquella *mitja vida* á la qual nos referim al alabar las conveniencias de la passió que 'ns atrau.

En efecte: may he gosat de tantas satisfaccions com d' ensá que hi visch, com d' ensá que m' aboco en aquest balcó, á un temps mon observatori y tribuna.

Desd' éll jo veig mentres m' aixugo la cara com lo fabricant d' estels s' afayta á darrera 'ls vidres; com s' entreté provehint las dos dotsenas de gabias que guarneixen son balcó l' aucellayre de son costat; com cuyda son parell de tortras y sa niuada de pardalets lo noy gran del sereno; sos testos la Sra. Teresa, á fí de proporcionar á sos vehins y coneguts lo bálsem pera talls y la ruda pera curar las irritacions de la vista; sas tres gallinas lo senyó Ramon ab l' objecte de beure's los ous assegurats; sas

pensamenteras, sas clavellinas y lo caixó de *Juan de Noche* la noya del fuster, aquella noya á la qual lo canongè Blanch haguera dedicat un soneto sens oblidarse d' enaltir sa guapesa ab lo terme de *bisarra*; veig com atipa son lloro la Sra. de mes avall; com entran y surtan las vehinas de l' altra casa, estenent ab uns cordills atravessats ó ab l' ajuda de la barreta de la cortina, aixís la roba de la bogada com las pells dels bressolets; com se trametan partes ó 'l tros del tortell de las postres del diumenje los vehins de mes avall, valentse d' una cistelleta subjecte á dos fils de cánem; mentres alegran mas orelles un assistent ab son etern, mes agradós cantar, una minyona ab la rítmica cantarella de sa cansó y un estudiantet de medicina y fadrí barber á la vegada, rellogat en un quart pis, ab las esquisidas y mes repassadas variacions de sa guitarra.

Mes tart m' imposito de quants sucesos *extraordinaris* ocorreixen en la localitat sentint l' acostumada conversa de mos vehins.

Aixís es que, sens móurem de mon carrer, sens sortir de casa, desde mon balcó, sé s' hi ha hagut barallas, si s' ha robat algun rellotje, si ha succehit alguna desgracia; si tal terreno es ja venut, si son acabadas tals obras, si ahir regaren los passeigs molt aviat, si 'ls regaren tart, si ha sortit tropa, si un nou ambulat explota al públich ab cert *remey*, si tal cego ja no ven aquell romanso:

«Las Marías son muy frias»

si are ven aquell altre:

«Aquel que tiene dinero»

si 'l llus abunda, si la llagosta es passada, si la verdura escasseja, si la carn s' encareix, tot enterament; perque desde la Rambla dels estudis l' aussellaire, l' estelayre desde la plassa de San Jaume; desde sa taula del Born la senyora Teresa, corrent pel barri lo sereno y per los encants en sos dias ó per lo *ensanche* lo Sr. Ramon, arre-

plegan com lo mes hábil gacetiller quantas novas arriban á son alcans pera propagárselas mutuament ab lo sol interés de rebre com á pago un «Vosté tot ho sab» «Vosté de tot s' adona.»

Mes á voltas la importancia d' algun fet polítich s' anteposa á las noticias de localitat y fins dispensa á mos vehins del imprescindible interrogatori que serveix de prámbul á son enrahonament; interrogatori que comensa lo senyó Ramon preguntant á l' estelayre com vá ànar sa parada repren la Sra. Teresa enterantse de si l' aucellayre ha venut aquella xorca ó rebut algun nou y capritxós encárrech, continua aquest dirijintse á la Sra. Teresa y finalisa lo sereno de vegadas ab lo cuento tant sabut per sos vehins de que no anirán bé sos negocis hasta que l' antich palau de mon carrer se converteixi en casas pera menestrals á fi d' aumentar sos redits ab un parell de pesetotas cada setmana.

Allavors, quan un succés polítich de trascendencia trastorna l' ordre establert per la costum, no obstant y lo paper secundari que m' imposan, ja que 'n assumptos tant espinosos sols tenen la paraula l' aucellayre lo propietari Sr. Ramon ó 'l sereno, si bé aquest pocas vegadas per rahó de trobarse en aquella hora fent la *non non*, dech confessar que ma satisfacció es complerta y hasta afegir que m' engreixo escoltan sos comentaris.

Desseguida coneix qui dels três porta en son pap la noticia.

Si es l' aucellayre, s' arremanga, treu xano xano, cada una de las pots de sas gábias per ordre de successió, y al damunt del passamá de la barana, en lloch de ferho sobre las rajolas com tots los dias, rasca que rasca, picant fort luego ab las mateixas á fi d' atraures l' atenció.

Si es lo sereno, surt á sa finestra, s' aboca bona cosa, com si busqués algun objecte per lo empedrat, pero mi-

rant de reull als balcons de l' aucellayre y del propietari, y estossegant primer una mica, après mes fort, ab insis-
tencia mes tart, espera li pregunten al adonarsen:

—Y donchs, encara no dormim?—

Lo Sr. Ramon no s' entén de preámbuls; es si 's vol mes primitiu, menys diplomátich en consecuencia, pero m' agrada son modo de propagar las novas cridant ans de cambiar lo «bon dia:»

—Qué no ho saben?—

Se coneix que té per lema «poca carn y mol esprit» com diu Paul Hayse.

L' altre dia per poch me passa l' hora de ma entrada á la oficina escoltant al sereno y al Sr. Ramon.

L' «aixó se 'n va» eixit de la boca d' aquest apres d' obrir d' una revolada las fullas de son balcó, «aixó se 'n va» dirijit al sereno; y lo enfatich «ja ho sé» d' aquest, interrompentlo, me tentaren á entretenirme pera coneixer de que 's tractava.

—Ja ho veu, comensá lo Sr. Ramon, signant ab lo dit un diari que duya y col-locantse una má prop de la boca com per ofegar sas paraulas, ab l' intent supost de que no arribessin á las òrellas de cada vehí atret al balcó ó á la finestra per la forsa de la curiositat.

—Ja ho veu, fins l' estranger; fins l' estranger!—

Y 'l sereno que apesar de son «ja ho sé» ignorava á que 's referia:

—Diguí, digui, continuá.

Allavors lo Sr. Ramon, comprenent la lleugeresa del sereno, signant altre cop lo diari,

—Llegeixin, digué, los hi recomano. Aquí veurán lo que 'ns espera..... Una intervenció, si senyors, una intervenció.. .. Vergonya me 'n dono..... Quant jo 'm recordo de nostres avis, d' aquella gent que per la patria... ¿Hont se 's vist sometrens al capritxo d' un estrany?... Jo m' altero sols en pensarhi.—

Y afegí reposant lo tó:

— Vaja, no hi ha mes; cada dia me convenso de que..... de lo que tantas voltas he dit..... de que degenerém.....

L' aucellayre, que fins allavors, tot entretenintse ab una canyeta, escoltava al Sr. Ramon, deixantlo ab la boca oberta, exclamá :

—Ja pot ben dirho, ja pot ben dirho, vaya si aném á menos! Miri, l' altre dia... dirá V. que no vé á tom, mes per totas parts se va á Roma..... L' altre dia, com anava dihent!, vaig anar á la festa del meu poble..... y ¡vol creureho! me vaig quedar aixís de admirat. Es cert que ja fa una trentena d' anys que so vingut á Barcelona, mes may hauria dit que fos tant lo trasbals de costums. Miri, fixantme no mes que 'n una cosa..... una cosa que dirá V. ¿á que vé?.. mes tot té la seva *d' alló* en aquest mon. Fixantme, com deya, en lo bail de bastons, aquell ball, sab?..... crech, crich, crech—y ab sos gestos y la canyeta acompanyava los punts—donchs quant jo era cap de colla, los ballavan com se deu, picant per tots cantons, per entrecamas, de costat, per davant, per darrera, per sobre..... are, no tinga cuidado que piquin per darrera; s' estiman massa lo clatell.

Alló que fan, aquell ball que, *dempues* de varias figuras, s' enrotllan, posan las barras en son centre y 'l mes jove, botant á son damunt, recita uns quant versos, fent després un salt mortal..... qui 'ns ho ha vist á nosaltres ja ni s' hi atura. Vull dir ab aixó que..... —

Y 'l sereno li estalviá la consecuencia continuant :

—Ja te rahó, ja te rahó, tot decau. No 's veu aquella cosa d' altre temps ; alló.....

Pel demés, mentres feya la segona passada, m' han vingut uns de policia ordenantme que 'ls seguís.

Jo que 'ls he seguit.

M' han fet donar unas quantas voltas, y al últim, aturantse frente á una escaleta de mala mort :

—Truta, m' ha dit lo gefe.

Jo que truco.

—Torna á trucar, m' han repetit al cap de temps veyent que no obrian.—

Jo que torno á trucar.

Passada una estona s' ha obert la porta y m' han dit :

—Esperat.—

Jo que m' espero.

Com que al pujar eran quatre y al baixar eran cinch:
«Malo», m' he dit.

Per ço, are que 'l Sr. Ramon me parla de la..... cóm se diu ?.... just, intervenció, per mes que una cosa es un cuento y un' altre cosa una historia, me sembla que ficaria lo dit á la llaga. De totas maneras aixó de presons..... aixó de presons es un mal *pernóstich*.

Y com lo timbre d' una campana me recordá mos quefers, vaig aprofitar los moments de sensació que promogué en l' ánim de mos vehins la denuncia del sereno pera despedirmen 'n.

Quant vaig sortir al carrer ja tot lo quadro havia canbiat. Sols quedavan en los balcons l' assistent pelant una gallina y cantant aquella:

*«Debajo de ti ventana
tengo un tarrico de miel;
no lo digas á ninguno
que nos lo imos de comer.»*

la minyona de son davant, fent dissapte, tot esgargallantse ab sa cansó :

«Cuant jo me 'n anava—del plá de Tordera
me 'n giro endarrera—y 'm poso á plorar.»
y 'l lloro de la Sra. de baix', grunyint á tota veu :

A babor... A estribor..... Fuego.....

mentres la gotlla de l' aucellayre l' acompanyava ab son repetit «set per vuyt.»

*
**

Mes apart d' aquets diálechs que sostenen mos vehins

de balcó á balcó, de finestra á finestra', sobre fets polítics, assumptos locals, ó casos simplement de la vida privada, lo que mes m' entussiasma, lo que mes m' interessa, perque completa lo caracter de mon carrer, son aquellas escenas, sols de temps en temps reproduidas, qu' imposan al conjunt de mon veynat.

De tres únicament he sigut espectador durant lo transcurs de ma instalació en aquest pis, de tres únicament; pero que may oblidaré per la especialitat de son sabor.

Era la una ocasionada per la mort de un antich vehí, vell de setanta y tants anys, que ja habia sofert dos serios atachs de feridura.

Mos vehins se destvetllaren pera cuidar-lo, s' atrefagaren en busca de remeys, se desferen pera be aconduirlo; mes apart de sos afanys y sas esperansas, al arribar als últims dias tots se deyan de baix en baix, fentse cárrech de son estat: «La llántia s' apura.»

En efecte, una tarde, quant jo menys ho pensava, lo cotxe dels morts s' aturá al bell peu de sa escaleta.

No se si atribuirho á que feya una bona pila d' anys que tal cotxe no s' havia vist per mon carrer, no se si atribuirho al mútuo afecte de sos vehins, que tots se consideran com individuos d' una sola familia ó á la impressió propia d' aquell acte; mes es lo cert que 'l aspecte de mon veynat m' imposá sobremanera.

L' aucellayre, lo Sr. Ramon, la noya del fuster, la senyora Teresa, l' estelayre, lo sereno, tots, tots enterament, ab la tristesa á la cara sortiren á son respectiu balcó ó finestra pera donar l' últim «adeu» al que fou per tants anys objecte de son carinyo.

Fins se m' afigurá veure mes de quatre ulls humits per lo plor.

Quant lo cotxe tombá la cantonada seguit per los escasos parents y amichs del finat reclosos en una berlina, mos vehins, ab lo tó de la pena, conversaren sobre las qualitats que posehia lo difunt.

L' un retreya sa bonesa de caracter, l' altre sa genero-

sitat, tal certs fets de la vida íntima, que molt l' honravan, tots sos sufriments. La Sra. Teresa va esser la única que no compartí en sos elogis capficada en que sa mort era un mal pronóstich pera lo barri.

L' altre escena de la qual jo he sigut testimoni fou una tentativa de robo en la botigueta de baix, la única de mon carrer, puix tot son magatsems; una botigueta que no se com classificarla perque té de tot, desde la verdura al xocolate, desde 'ls llibrets y mistos á las salsitxas; fins venen *Le Roy* segons dihuen mos vehins, reposant sa veu al manifestarho.

Me recordo qu' eram al vespre.

Se que ja habia passat varias vegadas aquella curriolada de noys jugant á *ferro* ó á *baras y á lladres*; sé que 'l fanal del cantó ja projectava la sombra d' aquell *quidam* que *fá l' os* á una xicota de l' altre carrer; sé que de quant en quant las conegudas trepitjadas de mos vehins ressonavan dins del meu quarto y hasta tinch present que jo, ab motiu de passar cert matrimoni desavingut, reflexionava sobre la inconveniencia de conversar ab la gent que passa per mon carrer prevalentse de no haberhi botigas y refiantse ab prou lleugeresa de sa imponenta quietut.

Precisament al esforsarme pera deduir de mas reflexions una consecuencia favorable á la índole de mon carrer, vingué á distreurem l' esglayadora y atemorizada veu de «lladres» «lladres» sortida de la botigueta.

Obrir mon balcó per assegurar-me 'n, baixar la escala y acudirhi, no cal manifestarho, va esser cosa d' un obrir y tancar d' ulls.

La gent del barri y las escassas personas que s' ensopegavan á passar per l' altre carrer, ja enrotllavan la botiga, uns per via de precaució, altres per la curiositat de veure la fesomia dels dexebles de Caco; mes tots, tractant de descobrir son amagatall, al observar que no 'ls trobavan:

—Serán á la cuyna deyan.

—No, no. Sota 'l llit.

—Mirin be lo rebost.

—Potser en aquell quarto, sab?

—Ca, ca, en algun armari,—cridant «mateulos» «mateulos» cada cop que l' aucellayre, lo fuster ó 'l Sr. Ramon, armats l' un ab la barreta de l' arcoba, ab una massa l' altre y l' últim ab lo sabre de quant era nacional, s' acostavan á la porta com per assegurar-se del terreno.

Mes los lladres no aparegueren.

Jo, apesar de que alguns del rotllo ja s' afiguravan haberlos vist saltant pels terrats, crech ab l' aucellayre y lo fuster que la causa del susto fou la caiguda d' algun moble pimparat, lo caixó de figas per exemple, que 'l trovaren al peu de son prestatje.

De tots modos, en aquella ocasió, l' interés, l' armonía y lo bon desitj de compláurers, parlá molt alt en favor de mon veynat.

De la tercera escena no me 'n oblidaré may: tant me feu riure lo xibarri promogut per la fugida del lloro.

Segons digueren, sa mestressa volgué renyarlo porque li escapsá una unglá al donarlhi un tros de teya en compte de un melindro pera divertir-se ab son engany; mes com lo lloro va descaragolar una série interminable de renechs apresos del drapayre al escarnirlo, sa mestresa pera castigarlo lo embestí ab una escombria.

Allavors fou quant lo lloro, pera evitar lo tanto, fugí d' una volada á la finestra del assistent.

Ni quant s' aixecan barricadas en los arrabals, ó surt la professó de la parroquia, que son los dias de verdader tránsit en mon carrer, ja que serveix de passada ó de dressera; ni per S. Jaume, qu' es quant acuden á la sortija dirigida per l' estelayre tots los xicots y bordegassos del barri; s' aixeca mes brigit, mes cridoria per mon veynat.

La mestressa del lloro cridá:

—*Pedro! ¡Pedro!*

L' assistent, mitj esbarat porque no atinava d' ahont procedia la veu:

Quién hay?— deya fent una girabolta com contestant per tots cantons.

—*Por aquí, por aquí*, replicá la mestressa, *cuidado... en la baranda... es el loro*.

Y denotant sa comprensió ab un moviment de mans, en *Pedro*, s'abalansá cap á la bestiola ab la furia del toro á la vermella capa del torero.

Mes fou en vá: lo loro, mes amatent, reprengué son vol á la finestrá de l' aucellayre, que ja l'esperava ab lo debantal de la cuyna per' aixarparlo.

Tampoch tingué efecte l'astucia d'aquet, ja que observantlo la bestia, torna á volar, posantse al balcó de la senyora Teresa.

Y aquí foren los mals de caps.

La Sra. Teresa havia sortit; lo balcó era tancat, no hi arribavan pera espantarlo ni las escombras ni 'ls estrenyidors, ni la escala de la botigueta; y 'l temps passava y lo loro no 's movia.

Un acudit de la noya del fuster animá per uns moments á la mestressa del loro.

—Ruixemlo?, exclamá.

—Ruixemlo, ella respongué, amenassantlo de pas com gaudintse de son efecte.

Y tal fet tal dit.

Set ó vuyt olladas d'aygua bastaren pera esporuguirlo; mes no per' agafarlo. Volant de balcó á balcó, de finestra á finestra y de teulada á teulada, perseguit continuament per mos vehins, armats ab tota mena de objectes, aná á posarse en lo buyt d'una gárgola del palau, d'ahont no 's mogué fins entrada de fosch pera tornar á sa casa atret pe-lo incentiu de la fam.

L'endemá sa mestressa nos doná las mes espresivas gracias per nostra cooperació en la cassa de sa bestiola, mes jo no volguí acceptarlas.

Vaig recordar que no compensavan mos afanys los ratos de distracció que me oferia; vaig recordar qu'ell es un dels elements que han contribuít á identificarme ab mon

carrer, carrer del qual no 'm moure mentre dependeixi de mí, ja que 'm procura las estonas de mes expansió de ma vida, y al que professo tot mon carinyo.

Y es ben cert.

L' altre dia per poch m' indisposo ab un amich al satisarirme per ma instalació en un punt tant escéntrich y tant..... que se jo lo que 'm va dir!

Encara se 'm reprodueix la excitació que sos mots me ocasionaren.

No poguí estarme de respondrerlhi:

—Ves, viu en ton carrer del Hospital, sofreix los dias de migranya que produeix son moviment, sa vida, que dius tú, y jo traduesch per soroll, escándol; escándol, si, ja que fins per las festas déus soportar las mil y una impertinencias que 's motivan de convertir en llotja sa cantonada; y deixam en mon carrer aixiribintme en la contemplació de sas exterioritats, embarcantme, observant las sensillotas costums de sos vehins, distrayentme en son conjunt á totas horas.

JOAN PONS Y MASSAVEU.

LOS CONCERTS D' EUTERPE

s prerogativa de las obras del verdader geni 'l que s' encarnen per dirho aixís en lo poblé que las admira, y sobrevivint al qui las ha creadas, sigan la traducció dels sentiments d' aquell.

Tal ha succehit ab las composicions musicals d' en Clavé que desde que fá ja bastants anys varen ser donadas á la publicitat, se n' apoderá nostre poble ab tanta fruició que han vingut á formar son patrimoni musical. No d' altre manera podia ésser quan ellas; partint del fons de la vida catalana, venian á traduhirla adornada ab lo brillant traje de l' inspiració, precisament en una época en que nostra pátria, comprenent que tenia dintre d' ella meteixa lo gérmen de sa grandesa, procurava inspirarse en sa propia essencia pera treballar ab profit en lo camp de las arts y de las lletras.

Durant tota sa vida en Clavé sostingué ab gran fermesa la bandera de la renaixensa musical, y mantingué ab llo-hable avansament son robust coro qué formava lo centre ahont s' agrupavan molts altres asociaciones de igual classe que 's fundaren en las principals poblacions de Catalunya. Si la obra del eminent músich-poeta tingué sos periodos de mes ó menys esplendor, pogué com he dit, sostenirla fins á deixarla intacta quant la mort malhauradament l' arrebatá al art y á sa patria.

Dos anys han passat desde sa mort, y acreditats mestres, com lo Sr. Porcell primer, y aquest any los Srs. Don Joseph Rodoreda y D. Cosme Ribera han continuat donant los acostumats y populars concerts matutinals que ab tant de temps com venen celebrantse logran atraure una inmensa concurrència.

Aquesta temporada, especialment, han représ aquellas funcions una extraordinaria brillantor, gracias á la inteligencia dels dos joves directors que cada hu en sa secció corresponent de coros, lo Sr. Rodoreda, y música lo Senyor Ribera (D. Cosme) han prés ab veritable entussiasme sa tasca.

Aixó fa, que 'l públich aplaudeixi cada concert composicions tant ben cantadas com *Pel juny la fals al puny*, *Los pescadors*, *Goigs y planys*, *La maquinista*, *Los nets dels almogavers* y altres, aixís com la precissió y gust ab que la nombrosa orquesta executa triadas pessas.

Al atractiu que aixó dona als concerts, deu afegirse lo del estreno de tres novas obras : un *Divertiment* pera orquesta del reputat Mestre Obiols, una cantata titolada *La pau dels pobles* música del Sr. Rodoreda y lletra del Senyor Riera y Bertrán y una cansó de D. Apeles Mestres ab música de D. Enrich Obiols, nomenada *La cansó del armer*. Un complert éxit ha coronat á totas tres obras verament notables per los grans coneixements que revela la primera, per lo ben treballat é inspirat de la cantata, (que valgué á son autor una magnífica batuta, present dels individus del coro) realsada per sa bonica lletra, y per la novetat y energía de la cansó.

Tant los Directors com los individus de la societat coral están animats de grans desitjos pera portar avant l'obra d' en Clavé, treballant en profit del art y en honra de Catalunya. Nosaltres que coneixém tot lo que valen tan bonas disposicions, no devem fer mes que felicitarlos, y desitjar que 'l públich recompense sos esforços.

P.

Barcelona 6 Juliol 1876.

L' ORGIA

CANTO la vida de plahers rublerta
que 'l seny enfollan y lo cor avivan;
la que del llibre dels recorts esborra
la pena amarga.

La que no espera pera johir pervindre
y del passat los goits oblida fácil,
la que 's rabeja en los plahers ansiosa:
Canto la Orgia!

Quan á la terra nit callada abriga
ab son mantell de rutilants estrelles,
del plaher l' hora, lluny de la tristura
plácida sona;

Y en bella cambra, d' harmonia y flayres
l' espay s' omplena y se confón á l' hora
ab la riallada de donzella impúdica
báquica troba.

En rica taula d' esquisides viandes
y flors coberta, una parella aymanta
les mans juntades, les faccions enceses
cínica parla.

Ella, en la falda, d' alegría ubriaca,
mig destrenada l' aurea cabellera
los de la copa espurnejants topacis
sens treuga apura;

Y ab la mirada llánguida y humida
los impurs llabis dolçament ajuntan
y entre 'l dringar de cristallines copes
un bés ressona.

L' aymada testa sobre 'l sí amanyaga
sa má d' ivori matisat de rosa...
¡y en tant les hores del quadrant l' agulla
tácita signa.

D' amor bullintlos l' enhardida pensa
folla passejan per espays fantástichs
mentres la testa 'ls hi corona d' eura
repugnant satyr.

Y quan del goig en l' éxtasis ja 's creuhen
eternament johir... ¡ve la Mort freda,
llançant al rompre l' estam de la vida
cáustica rialla!

FELIP PIROZZINI Y MARTÍ.

A LA BONA MEMORIA DEL MALAGUANYAT POETA CATALÀ

EN FELIP PIROZZINI Y MARTÍ

À l'ombra d' uns garrofers
S' ajocá dols russinyol,
L' amor y amistat, de dol
Ohiren sos lays derrers;....
Déu vulga qu' en purs vergérs
Llá d' allá de l' estel-lada,
Ab ànima asserenada
Entone joyosa trova,
Despertant á vida nova
Fit á fit de sa mirada!

ANTONI MOLINS Y SIRERA.

Hospitalet 7 Juny 1876.

À FORTUNY

LLEGIDA EN LA VETLLADA LITERARIA DEL ATENEO.

PER heretar d' imperi la corona
pobres fronts sol trobar la lley humana,
que 'l Senyor á la estirpe soberana
gení y saber per naixement no 'ls dona.

Mès Ell fá 'ls reys del art, y en pobre espona
fa naixer los hereus. Grecia pagana
á Apeles pobre reb: l' era cristiana
te en humil bres l' autor de la Madona.

Y quí del gran Velazquez la paleta
y 'l buril de Rembrant pot despenjarne?
Molts los cridats, mes l' escullit ahont para?

Catalunya, vivia satisfeta,
d' entre sos fills Viladomat contarne
quan Déu volgué que d' En Fortuny fos mare.

DAMÁS CALVET.

ODES DE ANACREONT

TRADUIDES DEL GRECH

I

Á LA LIRA

Jo vull llohar als Atrídes
Vull també á Cadmos cantar,
Més les cordes de ma lira
Sols amor fan ressonar.
Primer de lira y de cordes
Aposta les vaig mudar
Y d' Hércules les empreses
Comensí per ensalsar
Mès ma lira contestava
Fentne mots d' amor vibrar.
Així Héroes, adéu per sempre,
Ma lira sols sab amar.

II

A UN CUPIDO DE CERA

UN Cupido de cera un noy venia,
Y estant jo á son costat li preguntava
¿cuánt ne demanas que comprar desitjo
Eixa petita estátua?
Y l' noy me respongué en llenguatge dórích.
«—Prentlo y vesten, lo preu tu mateix talla;
Més com res vull que ignores, tinch de dirte
Que no só jo qui les imatjes fassa.
Més no vull ab Cupido plegats viurer
Perque tot ho desitja, tot li agrada.»—
—«Sent així li diguí, ta companyona
Dónam per una drachma»—
Y tú Oh Cupido! abrássam desseguida
Y sino t' fondrás dintre de la flama.

III

A UN COLOM.

CARINYOSA colometa
¿D' aquéx lloch, d' hont vens volant,
Que accelerant ta volada
Sobre l' ayre del espay,
Per tot llansas y esbargeixes
Olors que son tan prehuats?
Me dirás quin es ton amo?
Puig tinch en saberho afany.
—«A Anacreont me va véndre
Venus per un petit cant,
Y ara m' envia á Batilo
Duenyo de tot ha poch ha.
D' allí li servesch de fámula,
De currehué ara li faig;
Ell me digué que bén prompte
Me daria llibertat,
Mes per més que anar me deixe
Esclava d' éll vull restar:
Puig que á mí, que me se n' dona
Volar per serras y camps
Y posarme dalt dels arbres
Passant de rústich menjar?
Ara menjo l' pa prenentlo
De les sèves propies mans.
Lo ví devant me presenta
Encabat qu' éll l' ha tastat:
Y si á mí m' dona la gana
Després de béure, saltant
Cubriré ab les méves ales
Al meu senyor estimat.
Cuan tinch son, damunt me poso
De sa lira, á descansar.
Aixís ja ho sabs tot ¡O home!
Ara fés vía endevant;
Puig que mes que ab una gralla
A mí, tu me has fet parlar.

FREDERICH RENYÉ VILADOT.

LA GUINÉU Y L' ERISSÓ

FÁBULA

UNA Guilla molt pilla,
de las que sempre escapan,
va robá una gallina ¡pero, filla!
s' en adonan, hi corran, me l' atrapan,
li plantan la pallissa
del sigle, y de cops plena
pot darse per felissa
de que logri fugir, encar que ab pena.
Arriba al pas, reposa,
dejuna de gallina,
mes tipa d' altre cosa,
carn y peix: estufat y gran tunyina.
Grinyola: ¡Picolada
tinch la carn, ¡casi treta
la pell! ¡Ay desgraciada!
tú si que ara pots dir: ¡bona l' has feta!
Una mosca que enflayra
la sanch, ab gran música
las alas dona al ayre,
puja, baxa, volteja y ¡sub! la pica.
—¿Qué juguém? díu cremada
la Guilla; si no 'm dexas
morirás axefada.—
L' altre 's riu d' amenassas y de quexas;
vola, pica, l' amohina.
La Guilla arronsa, estira
tot lo cos, y — ¡Ay gallina,
que cara 'm costas!—tot rabiant suspira.

Un Erissó, s' adona
del apuro en que 's troba:
—Esperat una estona,
va cridar, y veurás com tot s' adoba.
Pocas bromas jo gasto:
las punxas poso dretas
y á la mosca l' ennasto
terme donánt á sas malvadas tretas.
No 't moguis.—¡Alto! crida
la Guinéu esglayada:
t' agraesch, per ma vida
lo teu intént; mes se que á la vegada
que matés la traidora
la punxa en lo meu cos se clavaría,
y ya veus que aquí fora
pitjó 'l remey que no la malaltía.

TEODORO BARÓ.

BIBLIOGRAFÍA

JULITA, per MARTI GENIS Y AGUILAR.—Imprenta de
LA RENAIXENSA.—1874.

Encara que solament ha aparegut en modesta forma en les planes d' aquesta Revista, lo nom del jove poeta de Vich es ben conegut dels aymadors de les lletres catalanes, y ses melancóliques tonades mes d' un cop haurán fet sentir á nostres llegidors l' encant suau de les il·lusions mes falagueres y dels mes bonichs somnis.

Mes, fins avuy, ni 'ls seus amichs sabiam qu' ab mes enginy encara que les rimes, maneja l' autor de la novela, qu' ha de ocuparnos, la prosa catalana. No volem dir ab aquestas paraules que 'l Dr. Genis no sigui un triat poeta, y basta llegir ses hermoses esparces per compendrer que 'l foch de l' inspiració l' animá moltes vegades, pero ningú, al recorrer les planes de sa «Julita,» podrá menys d' afirmar lo que hem indicat no fa gaire.

Molt y molt hi hauria que dir sobre la novela catalana, si fos aquesta ocasió oportuna per consemblants reflexions; pero 'ns bastará consignar, qu' encara que se n' han publicades algunes de mérit superior, son aquestes tan poques que no poden dar carácter á un genre determinat d' obres literaries. No es que intentem ab axó suposar que sigui menys complerta la nostra literatura, ja que la novela dexa d' existir en moltes qu' han sigut, no obstant, les primeres entre les mes floxents; solzament es nostre propósit senyalar la necessitat absoluta de l' imitació estrangera per aquells que vulguin cultivar un ram tan difícil,

No es, per lo tant, cap cárrech, en nostre h mtil concepte, per un novelista catal  'l tenir per mestre   qualque autor anomenat de fora de casa.

Y fetes aquestes breus reflexions, entrem ja deseguida en l' ex men de la «Julita.»

Lo mateix en la novela que 'n tots los dem s rams de la literatura hi entra una distinció fonamental, una diferencia profunda, que no solament senyala 'l car cter de diverses escoles, sino fins d' èpoques determinades de l' historia. Mes vegades lo mon exterior es lo que preocupa als poetes, y llavors cantan l' esplendorosa magestat del fermament y la rica varietat de la naturalesa,   les lluites   'ls dolors dels pobles; altres voltes pensant en si mateixos y en ses amargures, mes be que cantar suspiran; y aquesta direcció diferenta de l' humana activitat determina la preponderancia (ja que 'l domini absolut es casi be imposible) del element *objectiu*   *subjectiu*. La novela del Dr. Genis es eminentment *subjectiva*, com ho son casi be totes ses obres.

Se realisa l' acció en lo fondo d' un cor, y encara qu' hi intervenen diversos personatjes; cap d' ells arriba   comprendre lo que en aquell santuari misteriós passa. Un continuat martiri, una agonia espantosa que solament te fi ab una mort terrible, y tot això sens que 's pugui trobar altre causa que la delicadesa estrema dels sentiments de la Julita y l' excitació constant dels seus nervis... tal es lo resúmen de l' obra. Lo sabi farmac utich qu' estudiant sens descans la Química no s' ha olvidat de ses aficions literaries, y coneix tant be 'ls secrets de la materia com els elevats misteris de l' esperit, s' ha complagut en crear un tipo del mes purs sentiments y dar vida   una idealisaci , fent de la Julita «de geni dolc y pacífich» que tenia per «constitu  la sensibilitat, y la mansuetut per car cter,» una especie de martir de la naturalesa, que sofreix, essent ignossenta, los mes amarchs dolors en lo transcurs de sa malaltissa y curta vida.

Molts trovar n, tal volta, exagerat lo t  sentimental que 'n totes les planes de la novela regna, ni som nosaltres—poch devots de *Paul et Virginie*—aficionats gran cosa   aquesta classe d' exageracions; mes no podem ménos d' admirar aquella dolca melancolia que, com flaire suau, exhala la *Julita*, ja que «estreyem nostres mes purs afectes en lo mes arreconat del pit, porque no vinguin   fer soroll en la

conciencia ni pretenem tampoch «á forsa», de no voler sentir, fernos insensibles á la dolsura d' aqueix retall de cel que podriam estotjar en nosaltres mateixos, y esfullar aqueixa flor eterna sembrada pel mateix Deu en nostres ànimes, perque en mitx dels afadichs de la vida poguem refrescar l' esperit ab son flayre, y respirar la esperança que agermana dolsament nostra flaca naturalesa ab la divinitat dels àngels.»

Qui conegui 'l caràcter de l' autor y sàpiga les desgracies qu' han amargat sa existencia, li disculpará de bona gana aquell defecte, qu' encara que, segons nostre pobre juhí, fa que l' obra s' aparti quelcom de la realitat de la naturalesa, es per algunes escoles una de les mes preuhades belleses.

L' amor qu' es casi be en totes les noveles lo nu y 'l terme de l' argument revesteix en la del autor un caràcter especial, molt conforme á la nebulositat misteriosa del conjunt. Es tan agradable 'l caràcter de la Julita que tothom absolutament l' estima de veras; tothom desitja conéixerla y admirarla, y tothom s' encanta ab ses qualitats angelicals y plora ses penes terribles.

Mes lo que no está tan justificat, tal volta, es la passió qu' inspira á un capitá d' *estat major*, D. Ferrant d' Altsaigas, militar distingit y «aficionat als estudis filosófichs y morals,» que mor lluitant per la llibertat de Polonia, ahont lo porta 'l desengany de poder lograr may son mes ardent desitj.

¿Perqué la Julita, per sa part, estima sens qu' ella sen dongui verdader compte, ó al menys sens revelar á ningú, si no entre mitx del somni y del deliri, son amor que la porta á la mort, á n' en Carlos, jove é il·lustrat metje, enamorat de la Rosalia, de l' amiga y casi be germana d' aquella? Tampoch per aquesta preferencia hem trobat nosaltres motius suficients.

Ab admirables pinzellades ha sabut lo Dr. Genis caracterizar los personatjes de sa novela, y tots viuhen y 's mouhen sens perdre may son tipo fonamental. Lo Sr. Serapi, cirujiá de gran experiencia y de coneixements bastants per esser una notabilitat en la montanya, «despres, caritatiu y trevallador; y tan bo que moltes vegades li diu sa esposa que «bo, bo vol dir bobo; la Sra. Clara, mestressa com cal y mare de families com poques ni hagin; en Quimet, que no pensa sino en les plantes; la Rosalia, que quant tot just tenia uns

deus anys «ja semblava que penetrés la filosofia de totes les coses,» que «li despertava una especie de afició á tot, d' ulls grossos y negres, violents y bellugadissos, com espurnejant felicitat é inteligencia, incrustats en una cara perfectament ovalada, graciosament morena, y delicadament menuda, ab una boca vermella com un clavell mitx badat y un coll com un fragment antich d' una columna de marbre blanch;» en Gilet, escolá de Camprodon, «xicot de molt bon cor, baylet alegre y servidor, carinyós y complacent, que no era fill de ningú, mes per tot era á casa seva, y era 'l seu principal ofici servir á tothom,»... forman un conjunt agradós y encantador, que fa venir ganas als lectors de la novela, de trovarse entre mitx d' ells per conexe'ls d' aprop y gosar de sa companyia.

L' obra está sembrada de descripcions magnífiques, que fan tant placévola sa lectura qu' una volta s' ha comensat no 's sab dexar fins á l' última plana. Un dels moments en que mes brilla 'l talent del autor es quant parla del efecte misteriós de l' execució per la Julita en lo piano d' una de les mes sublimes inspiracions del art musical. «Hi habia alguna cosa de fantástich en sos mohiments, de sublimitat en aquella música, de misteri en la foscó casual d' aquella sala, d' estranya relació entre la tempesta del cel y 'l cor de la Julita, que va sobressaltar á la Rosalía, y la deixá dreta, inmóvil, casi be tenintse de agafar ab lo silló pera sostenirse. Alguna forsa invisible debia donar á sos dits la llestesa inverossímil ab que 'ls feya recorrer las teclas, fent tremolar l' ayre ab un doll de armonías, que semblava que donessen vida á una bulió d' ánimas, d' esperits y de fantasmas, que com llumenetas s' hi bellugavan, llensant una barreja trista, esglayadora, de plors y de oracions, de gemechs d' angunia, planys de dolor y veus de desconsol, que li mitx partian el cor. Eran com lo tremolor d' una llantia voltada de fosca; com la derrera vibració d' un pensament que s' apaga; com una preguera delirant; com lo derrer desvari d' una vida que fina.

«Y ella (la Julita) inconscient de la nuvolada que entervolia á tots lo front, flexible la cintura com las armonías que 'ls seus dits brollayan aixecada la testa, ab sas trenas rossas al coll entortolligadas, com l' ángel de la inspiració; á terra rossegant son vestit qu' aquella llum débil enfosquia; representació inimitable del sentiment melancólich, com la tórtora solitaria en son bosch de branca, á posta de

sol exala ab cançons tristes son dolor per la perduda esposa, no se quinas penas misteriosas y fondas entorn de son esperit ne voletejavan: anava tocant ab una dolçura de tons infinits, al una llestesa febrosa, ab una precisió admirable, com si des una forma á n' aquells accents, com si somies afadigada que se l' enduyan en l' ayre, la immortal composició de Gottchalch, *Lo poeta agonisant.*»

Trossos tan elocuentes y tan sentits se trovan tot sovint en la preciosíssima obreta que motiva aquestes ralles. La poesia brolla abundantament de totes ses planes, y si cap defecte trobessem en l' expressió seria, si per cas, l' abundancia matexa de paraules y l' extrema riquesa de frases conceptuoses y atrevides. Y aquest es un dels punts en que lo Sr. Genís dexa conixer millor son talent de novel·lista, perque devia esserli molt difícil, á nostre modo de veurer, donar varietat á una narració, qu' encara qué té lloch en circumstancies tant diverses, com son les de la vida de Camprodon y de Barcelona, está animada sempre per un matex sentiment sostingut ab crexent energia desde 'l principi al fi de l' obra, que, no obstant axó, ha sapigut fer tant variada, que 'n cada instant se descobra un nou punt de vista mes hermós y mes ensisador.

Del estil direm solament qu' es tan catalá y tant agradable com lo flayre embalsamat que á las vores del Ter se respira, y que encara qu' algunes voltes los detalls y oracions insidentals de que l' autor carrega les cláusules, no 'l dexi córrer tranquil y clar com les pures aigues de les fonts de la montanya, reflectex sempre ab certesa la fesomia moral de tots los personatjes de la novela y espressa ab exactitut escultórica tots los pensaments y afectes del novelista.

Sens que 'ns atrevim á dir que siguin ben catalanes totes les paraules y totes les frases, perque tal volta 'ns apartariam de la veritat, afirmarem, no obstant, que poques obres se publican en nostra llengua que puguin aventatjarla en lo que á aquest particular fa referencia, y que haventse sabut trovar en elles la profunda filosofia que tancan moltes expressions que tots usem sens adonárnosen.

Una altre senzilla advertencia farém al Dr. Genís, antes de donar per termenades aquestes refeccions. ¿No hauria estat millor que dividís sa obra en capítols per facilitar sa lectura? Encara que aquesta forma d' escriurer tirat pot tenir pe 'l qui l' usa les seves ventatjes, lo públich troba sempre mes agradosa la divisió que simplifica mol-

tíssim son treball. Axó, com tothom veu, es de poca importancia, y en res perjudica al fondo de la obra.

No volem dexar la ploma sens felicitar á nostre caríssim amich per sa novela, y aconsellarli que 's dediqui ab entussiasme á aquesta classe de treballs literaris, segurs de que no han d' esser escassos los llors que reculli, ja que ab sa primera obra ha demostrat un talent superior y un conexement no comú del cor de l' home.

Y si per cas necessita nostres pobres recomenacions una noveleta, que si 's comensa á llegir no 's deixa de les mans fins acabarla, dirém á nostres lectors que si tenen desitj d' admirar los mes acabats tipos d' homens de prou, virtuosos é il·lustrats y d' àngels de consol y d' amor, y de derramar algunes llàgrimes, pensant en los dolors de la terra, llegeixin l' obra del Sr. Genís y estém segurs ens donarán les gracies d' havélsela feta conexas.

FRANCISCO DE P. MASFERRER Y ARQUIMBAU.

UN CATALÁ IL-LUSTRE. D. JOSEPH DE MARGARIT Y DE BIURE, Virey Governador General de Catalunya Llochtinent General dels Exercits de Fransa y Baró de Aguilar, per D. JOSEPH PELLA Y FORGAS, de la Real Academia de la Historia.—Biografía premiada en lo certámen que celebrá en 1875 la «Asociacion Literaria de Gerona.»—Girona: Estampat en casa Vicens Dorca—MDCCCLXXVI—52 pág. en fol.

La manifesta utilitat dels certámens literaris, negada per alguns queda plenament comprovada ab resultats tant notables com lo que ha donat l' últim celebrat per la Associació literaria gironina, puig que en volumen corresponent al passat any se veuhen agermanadas composicions poéticas de molta válua ab treballs en prosa de l' entitat dels que portan las firmas del Srs. D. Antoni de Bofarull y de D. Joseph Pella y Forgas.

Publicat lo d' aquest últim en edició apart, á més d' anar inclós en lo tomo, cal avuy que 'ns n' ocupém separadament que be ho mereix una biografía que 'ns presenta de relleu y en tota sa integritat la gran figura del insigne patrici D. Joseph de Margarit, fent notar lo paper principal que desempeñá en aquella época tant interessant de l' historia catalana en que nostra pátria, alsantse com un sol home contra 'l mal govern de Madrid, elegí Compte de Barcelona al Rey de Fransa, y pesá tant en la balansa de 'ls fets polítics internacionals de l' época, especialment de la guerra entre aquella nació y Espanya, que feu trontollar ab inmens peril lo trono de Felip IV.

A las figuras de Clarís, Tamarit y Fontanella que portaren la veu y foren lo bras de Catalunya en aquells sucessos, ha vingut lo senyor Pella y Forgas á afegirhi la no menys important y mes enérgica d' en Margarit, qui travessá d' un cap á l' altre l' espinosa y accidentada via que sinó conduhí á Catalunya á son millorament, li doná dias de gloria y una treva á la lluyta que contra sas llibertats se preparava.

Sols ab l' estensió d' una monografía podia ferse lo treball de destacar del quadro general de aquella época la personalitat d' en Margarit, y unicament á un catalanista de cor, y aficionat particularment als estudis referents á la comarca ahont la familia Margarit tingué son casal, com ho es lo Sr. Pella, li era donat tractarho ab aquella copia de datos y pintoresca forma que son fruyt d' un distingut estudi y del entussiasme per un treball.

Aqueixas duas qualitats ressaltan principalment de la lectura de la *Biografía*, en qual *Introducció*, després de pintar ab poéticas pinzelladas lo castell d' Empurdá, ahont *se gronxá 'l bressol* de la familia de Margarit y de sa encontrada, passa l' autor á fer en una rápida excursió l' historia dels individuos que mes honraren aquell nom, detenintse especialment en la del Cardenal Joan de Margarit que fa un paper tant principal en la interessantíssima época de don Joan II, acabant ab algunas consideracions sobre las causas que promogueren l' aixecament de Catalunya en lo segle XVII com á explicació necessaria pera entrar de ple á tractar la figura objecte de la monografía.

Comensa considerant *L' hereu Margarit*, ocupantse especialment

y ab detenció de son naixement, transcribint la partida de baptesme, y passant d' un salt per sa joventut fins als 38 anys de sa edat en que entra en la escena militar y política lo *Noble comandant de Miquelets D. Joseph de Margarit* (1640—1641) acreditant son valor y pericia en las primeras accions que 's donaren en l' entrada á Catalunya del exércit castellá, y especialment en la sorpresa de Constantí, qual fet d' armas fa brillar lo Sr. Pella y Forgas á despit de parcials autors, en tota sa pureza; prenent la vila de Valls, tenint bona part en la batalla del Catllar y essent finalment nomenat ab en Francisco Vergós embaixador prop del Rey Cristianíssim, quan ja aquellas victorias li havian valgut lo títol de Mestre de campo (coronel).

En lo tercer capítol titolat *L' embaixador per Catalunya, Roselló y Cerdanya á la Cort de Lluís XIII de Fransa* (1641) s' ocupa l' autor en descriurer dita embaixada ab curiosíssims detalls, entre 'ls quals es de notar la conversa entre 'n Margarit y 'l Cardenal de Richelieu la qual pinta gráficamente l' enteresa de carácter y l' entusiasme que per la causa catalana sentia l' embaixador. De retorn á Catalunya esperava á Margarit altra volta lo llor militar en la tant gloriosa com avuy poch coneguda victoria de la Granada en que casi tot l' exercit castellá que manava 'l Marqués de Pobar y 's componia de 3,500 cavalls 1,000 peons y 1,000 adsemblas, hagué de rendirse á discreció al exércit catalá, francés. Aqueix trascendental fet que semblava debia assegurar per sempre mes la causa catalana, valgué á Margarit lo Grau de Mariscal de Campo ó llochtinent general, en qual graduació l' estudia detingudament lo Sr. Pella en la part epigrafada *Lo General Margarit* (1642); y en la titolada *Lo virey y lo Gobernador general de Catalunya* (1642-1643) dona noticia de la elevació á aqueixos importants cárrechs y s' inicia ja al lector en la noticia de las conspiraciones que l' or y las influencias castellanias comensavan á produhir, y de las que era principal motor la casa de Cardona. Aqueixas venen desenrotlladas en los dos següents capítols *Las primeras conspiracions* (1644-1648) y *La segona conspiració* (1649-1650) destacantse aquí en tot son enérgich perfil la fesomia d' en Margarit, qui sabé desbaratarlas y 's constituí de fet en dictador para salvar la causa que defensava.

Mes ve *Lo siti de Barcelona* (1651-1652) á posar fi á la primera

etapa de aquella llarga guerra que sostingué Catalunya débilment ajudada per la Fransa, contra 'l creixent poder de lo restant d' Espanya augmentat de dia en dia per los catalans débils. descontents ó partidaris del bando real. L' autor pinta ab fúnebres tintas, que ab abundó li prestan los documents coetanis, la decadencia de la causa catalana, que acabá de precipitar la traició del capitá d' armas de Barcelona, lo general francés Marsin, y fa notar l' inquebrantable constancia d' en Margarit qui després «d' haver venuda sa rica va-xella d' argent y mobles de molt luxu y donadas 88,000 lliuras pera mantenir las tropas, finí empenyant tots sos bens per fermansa d' una manlleuta que feu la Ciutat de 700,000 lliuras» y al veure que Barcelona no podia mes resistir, abans qu' entregarse, se llansá en una barca ab en Vicens Ferriol, Conseller segon, y altres patricis, á la furia de las onas, y passant per sobre las galeras enemigas burlá sa vigilancia, y pogué arribar al cap de tres dias á las platjas de Bagur, per lo qual y per sa anterior conducta, fou el únich esceptuat del perdó general otorgat per D. Juan d' Austria en la rendició de Barcelona.

Tracta desseguida en un capitol titolat *Catalans de Espanya y Catalans de Fransa*, de la segona etapa de la guerra que compren desde 1652 fins á las paus generals de 1659, durant qual período se invertiren los papers en las dos parts guerrejants, puig mentre en lo primer los castellans eran los qui atacavan, en lo segon eran los francesos los qui en cada primavera se n' entravan per terras catalanas tenint á ratlla los soldats de Felip IV. Lo Sr. Pella y Forgas al donar compte de la part que prengué Margarit, com altres valents capdills catalans, tals com Joseph Dardena y Galcerán de Corts, en aqueixas entradas de las tropas francesas, exposa en vindicació de la nota que contra son nom podria portarse, per haver fet armas contra sa *pàtria*, que apesar de la presa de Barcelona quedá existent la divisió entre 'ls catalans, y per consegüent Margarit al combatre al costat dels soldats francesos no feya mes que ser conseqüent y respondre á l' exclusiva que d' ell s' habia fet en lo perdó general otorgat en lo siti de Barcelona. Porta aquell tant endavant dita qualitat que acabada la lluyta ab las célebres Paus dels Pirineus, quan los demás xefes catalans del bando francés se 'n tornaren á sas llars, ell preferí quedarse, junt ab lo no menys célebre jurisconsult Fonta-

nella, á acabar sos dias á Perpinyá, ahont morí l' any 1685 als vuytanta tres d' edat; deixant nombrosa descendencia de la qual se fá menció en lo capitol: *Los descendents de D. Joseph de Margarit*.

Ab un *judici històrich* del personatge en que se defensa sa memoria dels interessats ó apassionats atachs de sos detractors y s' exalasan sas grans qualitats morals ensemps que son talent polítich-militar, finalisa la Biografía que va acompanyada de tres cartas de Lluís XIII y una de Richelieu, per via d' *Apendix de documents*.

Per la rápida descripció que de la obra acabém de fer haurá pogut concebirse son interés històrich tant mes quant lo text va acompanyat de nombrosas y curiosas notas; y com en semblants treballs es aquesta la que deu dominar, de aquí que resulta la del Sr. Pella y Forgas altament notable.

M.

Barcelona Juliol 1876.

UN CATÁLECH NOU Y UN LLIBRE VELL

Digne de llohansa es lo zel del germans Llordachs pera aplegar en sa antiga llibreria y oferir als erudits una colecció de mes de 5.000 obras diferentas de totas ciencias, arts y lletras, desde lo manuscrit inédit y la rarísima edició gòtica als llibres mes moderns que han vist la llum. L' últim *Catálech* per ells novellament publicat ¹ ne dona d' aixó un clar testimoni, mostrand en las 192 planas en 4.^t del exemplar que havém rebut, los llibres importants y de mérit que conté y las varias edicions que d' un mateix posan dits llibreters á disposició del afanyós bibliófil. Presentan obras escritas en vint idiomas, á saber: en catalá, provensal, castellá, vasch, portugués, francés, italiá, inglés, alemany, húngaro, holandés, hebreu, caldeu, syriach, grech, llatí, persa, árabe, rabí y xino. De las catalanas, algunas per

¹ «*La Anticuaria*.--Gran Libreria de lance de Llordachs, Plaza de San Sebastian, número 5. Barcelona.--*Catálogo de los libros de fondo y surtido que se hallan en este Establecimiento*, 1876.»

cert bastant escassas, n' hi havem contat unas 150, aixís com unas 280 de las que s' ocupan d' Aragó, Catalunya, Valencia y Mallorca.

Entre los 94 manuscrits, es de notar, además d' alguns papers familiars, d' altres d' importancia literaria ó científica y de diversos opúsculos inédits d' en Serra y Portius, lo *Llibre de las Ordinacions dels dagués de Barcelona*, originals del segle XVI y continuat en lo XVII, qu' apar impossible l' incuria dels interessats y la falta de protecció per part de quí deuria paternalment donarla, hagia permés que, segons se 'ns ha referit, anés á figurar en alguna de las biblioteques de la cosmopolita Inglaterra. Per desgracia eix oblit de nostres monuments històrichs es ja molt vell en estos temps, puig, quan fa poch fullejárem lo catálech recientment eixit dels manuscrits espanyols que 's guardan en lo Museo británich ¹ nos sorprénguerem al veurer lo gran nombre dels catalans de tota mena que, desde la Biblia traduïda per lo P. Bonifaci Ferrer y varias obras de 'n Ramon Lull, fins als molts documents importantíssims pera nostra historia particular, enriqueixen aquell dipòsit de tresors científichs recullits en tot lo mon.

Ara, donchs, que la historia dels gremis catalans vá á pérdre de casa aquest vell comprobant tal volta no inclós entre los autèntichs que per sort van prompte á publicarse, ne donarem una petita noticia recullida tres anys enrera.

Lo volum es en fóleo y la part primitiva escrita ab lletra gòtica sobre vitela. Comensa en lo vermell: «*Dimats que comptavem XXVIII° del mes de Setembre any MDXVII etc.*»—Eixa es la data de la 1.ª ordinació que conté feta per los Concellers de la Ciutat y lo Concell ordinari ab motiu de la qüestió que s' indica en lo comens del negre y diu: «Com entre los farrés del carrer del Regomir de una part y los dagués de la present Ciutat de Barcelona los quals son units y compresos en lo dit quarter del Regomir en la confraria del benaventurat Sant Aloy de la dita Ciutat de la part altra sien stades y mogudes diverses questions suscidades gran temps ha y discussions y debats, axí per causa y ocasió del aiust fahedor per anar á las vespres y altres officis divinals en la sglesia del Monastir de la Verge Maria del Carme hon la confraria es fundada y sobre

¹ «Catalogue of the Manuscripts in the spanish language in the British Museum By Don Pascual de Gayangos--Vol. I. London: Printed by order of the Trustees.--1875.

lo servey fahedor als dits dagués etc.» Finalment, compren aytal volum diversas ordinacions y sentencias anteriors al predit any 1517 en que sembla s' eſcrigué, essent la mes antiga del 10 de Setembre de 1308. Acabada la vitela, segueix en paper l' adició de novas disposicions qu' arriban flns al any 1675.

Esta pérdua nos recorda aquella troballa, casualment feta en las mateixas voltas dels Encants devant San Sebastiá, d' un códice del segle XIII, existent á principis d' est segle en la biblioteca del convent de carmelitas descalsos de la present Ciutat, que conta l' ilustre Lluís Pons Icart en una de sas cartas al venerable Antoni Agustí escrita desde Tarragona als 7 de Maig de 1573: «En Barcelona en casa de un sastre remendó qui ven també libres, y te casa á las voltas devant Sant Sebastiá, trobi sis ho set dies ha un libre de pregami tot, de forma grañ, sent de molt bona lletra de ma, y es una historia de Sosomeno presbítero..... Jo lin donave trenta sous, y no lam volgué donar. Dix lo desfaria per fer cubertes a librets; yo li encareti, que nou fes, que creye que es libre que no es estampat; y perquen volie cinquanta reals lo dexi. Puis me paregué libre molt curios y raro; y V. S. te lo poder y es amich de tals libres, me ha paregut ferho saber á V. S. perquè sé li parra, scriure á Barcelona a mestre Nunnez.»¹

Bo seria qu' avuy dia algun *amich de tals libres* imités l' exemple del Arquebisbe Tarragoní, redimint en sa fugida aquells códices, qu' una volta acabada la incorporació quels servaba, altre lloch no deurian tenir siuo la postada d' una biblioteca pública ó d' un arxiu històrich y fins sa venda hauria d' esser prohibida.

En mig de lo que passa en nostra atrassada patria, nos congratulé m encara (y perço coralment los felicité m) de que los inteligents germans Llordachs apleguin y ofereixin á llurs conciutadans aquells llibres que, partint de mans profanas, arriban á las suas, salvantlos d' un perpétuo oblit ó d' una segura destrucció.

¹ Villanueva, Viage literario á las iglesias de España, t. 18 pág. 265.

A. BALAGUER.

Barcelona Juny de 1876.

BIOGRAFIA DE D. MARIANO CUBÍ Y SOLER, distinguido frenólogo español, por D. MIGUEL ARAÑÓ, profesor de instruccion primaria superior, autor de varias obras de 1.ª enseñanza declaradas de texto por el Gobierno de S. M., Director que fue de su Colegio é individuo de la Excma. Junta de instruccion primaria de esta provincia—Barcelona. Imprenta de Jaime Jepús Roviralta, calle de Petritxol, núm. 10-1876.

Pochs son á Barcelona los qui de nom quan menos no coneixian en vida á D. Marian Cubí y no tenian una idea mes ó menos aproximada del perquè de sa popularitat. Pero mes poch encara los qui sabian á certa ciencia lo que ell valia, la reputació de que gosava en nacions estrangeras, sobre tot en los Estats-Units d' América, y la gloria que en ellas havia alcansat per á Espanya y mes immediatament per á Catalunya, sa terra nativa.

La necrologia de que hem copiat lo títol ha vingut en bona hora á omplir aquell buyt y á reivindicar per al malaguanyat Cubí lo lloch que 's mereix en la galería de las ilustracions catalanas contemporáneas, aduhint en breu pero nutrit resúmen los mérits mes eminentes que per á tal inclusió á favor seu pledejan.

Si 'l fanatisme individual per una idea fos un testimoni fefacient de la legitimitat d' aquesta, si la abnegació desinteressada, si la constancia inquebrantable posadas á contribució per al sosteniment y propagació de la mateixa constituhissen una demostració *a posteriori* de sa veritat, cap ciencia tindria títols mes incontrastables als ulls d' aquesta última que 'ls que á la frenológica donaren semblants qualitats y semblants virtuts desplegadas per en Cubí en sa defensa.

Perque D. Marian Cubí á mes de ser un talent y un gran talent, era un carácter y un gran carácter, engendrat baix la constelació que presideix al engendrament dels apóstols. Sens aquell y sens aquest, difícil fora trovar la clau de la energia que desplegó durant mes de trenta anys, desde que publicá sa primera obra frenológica. *Introduccion á la frenología por un catalan* (Octubre de 1836) fins poch avans de sa mort á últims del 75: trenta anys d' atachs y de

defensas, de lluytas y de combats, avuy ab la convicció y ab lo talent, demá ab la indiferencia y ab la ignorancia, ab la mofa y lo sarcasme sempre, perseguit y ensalsat, ara en lo Capitoli y ara en la roca Tarpeya, pero dret tostemp é indómit, sens retirarse á sa tenda mes que per á untar ab oli sos membres d' atleta y prepararse á novas pugnas hont hi duya ab lo fanatisme del neófit la dialéctica del catequista, ab l' ardor bélich del soldat la freda estrategia del capitá, fonts perennes sino de convenciment, d' admiració en los qui sens cap prejudici lo llegian ó se l' escoltavan.

Aquesta es la fase mes ruidosa de sa agitada vida y la mes coneguda.

Pero la biografía á que 'ns referim n' estudia una altra, la de sos primers anys, quan filólech distingit y mèstre discretíssim en la edat en que 'ls altres encara son deixebles, á Baltimore y á la Habana, á Méjich y á la Luisiania, regentava cátedras, fundava colegis hont avans de fer los alumnes havia de fer los professors y dárloshi á uns y á altres llibres ab que ensenyar y apendre, y esmersava, en fí, en servey de la cultura general, aquellas mateixas qualitats que foren mes tart la palanca principal de sa vida de frenólech.

Hem dit avans que D. Marian Cubí á mes de ser un carácter era un talent: lo carácter, l' acusa lo que duhem escrit fins ara ymes detalladament esplica la biografía; lo talent, res lo demostra mellor que la numerosa série de sas obras, inéditas y publicadas, sobre diferents temas de filosofia, de fisiología y de lingüística, y mes que totas ellas sa obra capital *La Frenología y sus glorias*, última paraula de sos estudis y monument testimonial de sa erudició y de son saber, que publicada en 1852, fou traduhida al francés é impresa de conte del emperador Napoleon y li valgué una ovació completa en las altas esferas de la cort francesa.

Aixó fou, á mes de orador eminent y distingit literat, D. Marian Cubí y Soler; y 'ns plau, aprofitant la ocasió que 'ns suministra la memoria de D. Miguel Aranyó, consignarli un recort en las planas d' esta Revista hont té lloch oportuníssim la commemoració de tots los qui per qualsevol concepte honran é ilustran á la patria en qual amor s' inspira «*La Renaxensa.*»

REMITIT

Sr. Director de LA RENAIXENSA: agrahiré de la seva amistat la inserció de las següents líneas en sa acreditada Revista, las quals estimo de molt interés per los amants de las lletras catalanas.

Barcelona 20 Juny 1876.

F. UBACH Y VINYETA.

Després de lo molt que se ha parlat pública y privadament del cambi del premi que en lo últim concurs dels JOCHS FLORALS nos fôu adjudicat, crehem arriuat lo cas de dir may sia si no duas paraulas perque servescan de vindicació al Consistori, si algun càrrech se pretengués ferli, y d' esclarament de la veritat per aquells que tingan interés en coneixerla.

Lo que nosaltres podem dir y assegurar sobre 'l particular es: que, pera mostrar la satisfacció ab que la Cerdanya veyia la distinció feta per lo Cos d' Adjunts dels JOCHS FLORALS DE BARCELONA á un de sos fills, En Lluís Cuchet, de Llivia, nombrantlo President dels Mantenedors del present any; determinaren las vilas de Puigcerdá, Llivia, Saillagouse, Bellver, Osseja, Alp, Das, Err y Bourgmadame, juntament ab alguns cerdans residents á Barcelona costejar y oferir un premi pera ser adjudicat en la festa del Maig últim.

Publicament se ha dit també si 'ls cerdans residents á Barcelona varen fer una joya ab intent de que la guanyás una determinada persona de la Cerdanya y que no havent sigut lo fallo dels Mantenedors conforme desitjavan se procuraren á corra-cuyta un nou premi pera substituir al que havia estat fet primerament y en veritat devem manifestar que 'l premi que 'ns fou donat mes que figura de la deesa Ceres, qu' es lo que deuria ser, sembla un d' aquells sants de fanch que la canalleta posan á la capella.

¿Com s' ha obrat aquest miracle? Encara que mig ho pensèm no podem dirho; pero de que hi ha hagut si no cambi de joya engany per part dels cerdans residents á Barcelona als de la Cerdanya ja que á instancias

y ab promesas dels primers modificaren los segons lo premi que pensavan oferir, pera ser luego abandonats, després de que ab los seus fondos no han fet los de Barcelona lo que 'ls altres tenian projectat y sí lo que mes ha pogut posarlos en ridícul, se despren ben clarament, á nostre entendre, dels dos següents escrits. Vejáulos aquí:

Sr. Don.....

«Muy Sr. nuestro y de la mayor consideracion. Motivo de dirijirnos á usted, lo es una carta suya que acaba de presentarme mi amigo Serras, que su pariente el Sr. D. Buenaventura Salsas, de Palau le ha confiado para los datos que desea V. adquirir.

»Precisamente fuimos ambos los iniciadores de la suscripcion y por lo mismo nos dirijimos á V. no tan solamente para enterarle de lo ocurrido; si que tambien á fin de que se nos participe si en realidad se han cumplido nuestros deseos por parte de nuestros comisionados en Barcelona, para comprar y presentar la joya tal como les habiamos indicado.

»Voy pues al relato. Cuando concebimos la idea de formar la dicha suscripcion, fué con el objeto de regalar una «Garba de blat» al poeta que mejor cantase las «Glorias de Cerdanya,» creyendo que los resultados de nuestra suscripcion no alcanzarian para mejor oferta; mas habiendo consultado el pensamiento á los puigcerdaneses residentes en Barcelona fué recibido por ellos con gran entusiasmo prometiéndonos cooperar á la idea con otra suscripcion abierta en aquella ciudad, la cual se tasó al minimum de 25 pesetas y de 50 el maximum por suscriptor; tal fué lo mucho con que pretendieron contribuir que, para hacernos mas brillantes, á su instancia, se cambió lo de la «Garba» por una estatua de la diosa Ceres prometiéndonos cubrir lo que faltase con los productos de su lucrosa suscripcion, porque de antemano les habíamos advertido que no creíamos poder recojer mas que unas 50 pesetas.

»El resultado de todo esto ha sido que despues de adjudicado el premio y visto que nada nos decian para enviarles lo recaudado, resolvimos escribirles, que teniamos cien pesetas disponibles, para pagar la joya y como si no recordasen que únicamente les prometimos 50 pesetas, fuimos, prontamente contestados para que les procuraramos mas dinero á fin de cubrir la enorme suma de 95 duros que, segun decian, costaba la joya, y fuimos verdaderamente sorprendidos.

»Es todo cuanto debemos manifestarle y desearíamos saber si verdaderamente la joya es del valor que tenemos entendido.

Se ofrecen de V. S. S. S.

PABLO MAS.—ANTONIO SERRAS.

Puigcerdá 17 Mayo 1876.

Los abajo firmados declaramos haber trabajado, cada uno la parte que le incumbe en la especialidad del arte al cual nos dedicamos, una estatui-

ta de la diosa Ceres y adornos de la peana que la sostiene, destinada á servir de premio en los JUEGOS FLORALES del presente año, la cual estatua no es la que el dia de la fiesta fué entregada en el salon de la Lonja á D. Francisco Ubach y Vinyeta, quien resultó haberla obtenido y á instancias del cual firmamos la presente.

Barcelona 15 Mayo 1876.

ROSENDO NOVAS, escultor; JAIME ESCRIU Y VIADA, cincelador; MIGUEL ARAGONÉS, grabador; VICENTE OLIVER, grabador; FRANCISCO USICH, fundidor, CÁRLOS TORRUELLA, platero.

No deixarem la ploma després de lo fins aquí dit, sens fer constar que si donem publicitat á aquets dos documents, es sols després d' haver fet privadament tot lo posible pera deixar sentat que sabentho no 'ns agrada ser objecte de las «bromas» de ningú, y de que ha sigut una «broma,» quan no altra cosa pitjor lo de la estatueta que se 'ns ha donat, ho provarém als que no l'hajan poguda veure, valentnos de la fotografia.

Aixó es lo que per are nos permetèm dir referent á aquest assumpte, no refujint dirne mes endevant, si es necessari, alguna cosa mes.

Ab aquesta ocasió tinch lo gust de repetirme de V. afectíssim

A. y S. Q. S. M. B.—F. UBACH Y VINYETA.

NOVAS

A nostres prechs D. Carles Pirozzini nos ha permés publicar en lo present número de la Revista, *La Orgia*, bellíssima composició poética, inédita, que fou distingida ab menció honorífica en los Jochs Florals d'enguany, deguda á la inspirada ploma de son germá D. Felip Pirozzini, nostre amich benvolgut é inolvidable company de redacció.

Cada dia arrela y s' estén l' arbre de nostra renaixensa literaria. Dos son ja 'ls periódichs que escrits en llengua catalana veuen la llum á América; es l' un *La Llumanera* de Nova-Yorck, que ha tornat á apareixer ab lo mateix entussiasme y bons desitjos, en excelent paper y abundancia de gravats. Una millora hi hem trobat: lo preu de suscripció ha baixat á dos rals per número. L' altre, qual primer número venim de rebre, veu la llum á Buenos Aires ab lo títol de *L' Auraneta*. Se publica quatre vegadas al mes y está destinada també á conservar en aquells llunyans paissos lo foch sagrat de la pátria.

La Academia de Bonas Lletres de Barcelona en sessió del dia 10 de Juny acordá recompensar ab la cantitat de 1.000 pessetas la obra dels senyors Coroleu y Pella *Las Córtes catalanas*. Ha fet aquest acte la Academia pera cumplir ab un dels fins de su fundació, ço es

lo protejir los treballs històrics de Catalunya y en atenció també á estar dita obra d'ns del tema senyalat en dos de sos derrers certámens que quedaren deserts. La Diputació provincial de Barcelona y la de Girona han protegit també dita obra ab la compra d' exemplars, y la de Tarragona, á mes de aixó, la ha recomenada en lo *Boletín oficial* á tots los pobles de sa provincia. Felicitem per estas provas de distinció als treballs de historia pátria á tan respectables corporacions.

Lo reputat pianista D. Eussebi Ferran continúa ab gran acceptació la publicació de son album musical pera piano titulat «El Pentágama.» L' últim quadern publicat conté entre altres composicions una bonica sardana ab lo títol «Pensando en tí.»

Escardots se titula una colecció de composicions en vers escrites per D. Joseph M.ª Codolosa, y publicadas ultimament per alguns de sos amichs ab lo laudable propòsit de facilitar recursos al autor. Quasi totas ellas, especialment las catalanas, que son las mes, pertanyen al género satirich-festiu y están escrites ab bastanta gracia y soltura. Profundament intencionadas algunas d' ellas, plenas d' espontaneitat, pot ser excessiva algun cop, degut á las condicions especials del poeta, se fan en conjunt d' agradibilíssima lectura, y mereixen ser recomanadas.

Se venen en las principals llibrerías d' esta ciutat á 4 rals.

En lo taller del distingit escultor D. Andreu Aleu havem tingut ocasió de veure una imatge de Jesucrist en l' agonía, modelada pel jove deixeble del mentat artista, D. Pau Gibert y Roig. Aquesta obra, una de las primeras degudas á dit senyor, prova sobradament la qualitat que 'l distingeixen, puix es no solsament ben acabada sino que creyem deber recomanar la preciosa expressió del rostre y natural colocació del crucifix.

Felicitem, donchs, coralment al senyor Gibert per sa obra qu' augura un bonich pervindre.

Hem rebut lo 1.er 2.ⁿ y 3.er número de «La Produccion Nacional» que se publica en Madrid tots los dissaptes. Aquesta publicació

té per objecte donar á coneixer tot lo referent á la exposició de Filadelfia per medi de crónicas ilustradas, de lo pertanyent á Espanya exposat allá, é indicar tot lo que puga convenir als espositors, durant lo temps qu' estiga obert aquell certámen.

A son debut temps reberem lo 2.ⁿ quadern del «Diccionario doméstico ó tesoro de las familias» que mensualment reparteix la casa Bailly-Bailliere de Madrid, qual redacció corra á cárrech de D. Balbino Cortés y Morales, com tinguerem ocasió de manifestar en el número anterior al últim publicat.

Nos plau en gran manera, que 'l Institut agrícola catalá de Sant Isidro, emprenga ab sas conferencias familiars y prácticas traballs d' assumptos agrícolas tant importants per nostre país, com ho son, els que tinguerem lo gust d' escoltar fa poch, referents als medis d' augmentar lo bestiar en Catalunya, puix essent bessonas la producció agrícola y la cria del bestiar, debém procurar que creixen agermanadas.

Continuém rebent «*La Biblioteca del constructor, del Industrial, Bellas arts, obras públicas y ciencias exactas*» á qual publicació tant acertadament dirigida pel professor d' Arquitectura de Valladolid D. Marcial de la Cámara acompanyan varias entregas dels «*Deu llibres d' Arquitectura de Vitruvi, ab láminas y comentaris.*»

S' han publicat en edició apart los *Quadros de historia catalana* de D. Antoni Auléstia y Pijoan, premiats en los Jochs Florals de 1874. Forman un luxós quadern, de las dimensions propias pera ser enquadernat ab la colecció dels Jochs Florals, que 's ven al preu de 6 rals en las llibrerias de Verdaguer, Puig, Felip y Masferrer.

Lo dia 8 del corrent se ha celebrat en lo claustro del convent de Sant Domingo de la ciutat de Vich la distribució de premis del certámen obert ab motiu del aniversari de la inauguració del Ferro-carri. Lo local se trobava artísticament adornat: sota 'l dosser de la presidencia s' hi veyá 'l retrato de Balmes, y en lo centre un ben combinat templete ostentava los atributs de las ciencias, arts é in-

dustria ; gallardets ab los noms dels vicenses ilustres, garlandas y banderas acabavan de donar animació al conjunt.

Obrí la sessió 'l President del Circol literari D. Benet Baquero ab un apropiat discurs, y seguidament lo Secretari D. Joseph Salarich doná lectura de la Memoria corresponent. Oberts los plechs que contenian los noms dels autors premiats, després del dictámen del Jurat que llegí lo Secretari d' aquest D. Joaquim de Espona, donaren lo següent resultat :

MENCIÓ HONORÍFICA AL PRIMER PREMI.—D. Carlos Brú del Hierro per sa Memoria que porta per lema: *Mientras el principio vital la fuerza motora etc.*

ACCÉSSIT AL SEGON PREMI.—Autor anónim; Memoria que porta per lema: *Quam divis pecoris etc.*

ALTRE ACCÉSSIT AL TERCER PREMI.—D. Ricardo Ginebreda y Riera.

RAM D' OLIVERA D' OR Y PLATA. — Premi del Circol: D. Francesch Masferrer y Arquimbau per sa poesia *Lo ferro-carril de Vich.*

FULLA DE PALMERA D' OR Y PLATA.—D. Francesch Ubach y Vinyeta per la titolada *Avant.*

MENCIÓ HONORÍFICA.—D. Martí Genís per la que porta per lema: *En la inauguracion del ferro-carril de Vich.*

RAMA DE LLORER D' OR Y PLATA del Casino Vicense.—D. Manuel Mata y Maneja per sa composició: *La poesia y los poetas.*

ACCÉSSIT.—Consistent en una fulla de palmera com l' anterior: D. Francesch Matheu per la *Cansó del Ferro-carril.*

MENCIÓ HONORÍFICA.—D. Joaquim Riera y Bertrán per sa poesia l' *Ideal.*

PREMI EXTRAORDINARI Á LA POESÍA RELIGIOSA.—D. Juan Viza y Martí per la titolada *La Mare de Deu de Montserrat.*

ACCÉSSIT.—D. Miguel Victoriá Amer per lo *Romiatje.*

MENCIÓ HONORÍFICA.—D. Ramon E. Bassegoda per la nomenada *Psalm.*

Grans aplaudiments aculliren la lectura d' aquestas composicions presentantse á rebre lo premi los Srs. Genís, Mata y Viza. Termená l' acte ab un bell discurs de gracias del vocal de la Junta del Circol D. Joseph Serra y Campdelacreu.

La Real Academia de Bonas Lletres d' aquesta Ciutat ha nomenat

soci numerari de la meteixa al que ho era honorari D. Andreu Balaguer y Merino, y soci honorari á D. Antoni Aulèstia y Pijoan.

A son pas pera Valencia tindrem lo gust de veure en aquesta ciutat, als distinguits poetas provensals Mistral, Aubanel, Bonaparte Wyse, Baró de Tourtolon y algú altre. Sabem se 'ls prepara una afectuosa rebuda.

Tenim una veritable satisfacció cada volta que podem anunciar un nou triumpfo d' un dels tants fills de Catalunya com lluny de sa pátria la honran, honrantse á sí meteixos.

Es avuy lo distingit artista D. Ranieri Vilanova qui en los Estats-Units ahont resideix se n' está emportant gran cullita d' aplausos per sos talents com á pianista y compositor. Llegeixis sinó lo *New Yorck Times* que parlant de nostre compatrici ab motiu d' un concert en que prengué part diu: «Lo Sr. Vilanova es un pianista compositor de regoneguda originalitat y talent. Executá la pessa *Voces del Océano* que es una de sas obras brillants y descriptivas, interpretantla ab tanta delicadesa y expressió que li valgué ser cridat duas voltas, á qual distinció correspongué tocant una barcarola de composició,» y el *Home Journal*, també de New Yorck, que describint la festa anual de l' Associació católica de senyoras que dirigí 'l Sr. Vilanova prenenhi part sa filla Teresita, sa esposa y las senyoretas de Gibert, deixebles d' aquell, diu lo següent: «La Sra. de Vilanova cantá ab molt d' art y sentiment la florida aria del *Barbier: Una voce poco fa*. Las Srtas. de Gibert desempenyaren cumplidament sas parts, d' un escelent arreglo fet pel Sr. Vilanova de trossos triats de *Aida* y d' otras óperas; mes lo culminant de la festa musical fou la execució per lo Sr. Vilanova de sa altra preciosa obra pera piano *The sprites Greeting*.»

En lo certámen obert per la societat d' Amichs del País de Valencia, ab motiu de son Centenari, pera premiar varias composicions musicals consistentes en una missa de gloria, una de requiem, un Te-Deum, y un motet ha resultat obtenir los quatre primer premis lo llorejat Mestre D. Felip Pedrell, obtenint una mención honorífica una missa de gloria del jove compositor D. Joseph Rodoreda.

En lo darrer número de la Revista d' Arxius, Bibliotecas y Museus se llegeix un interessant document que publica Mr. Alfredo Morel-Fatio. Es una carta del pare de la célebre catalana Juliana Morell, fetxada de Lió á 12 Setembre de 1613 y dirigida á un subjecte de Barcelona, que creu Morel era Pujades, esplicantli tot lo que havia fet y estava fent per la educació de sa filla.

Tenim la satisfacció d' anunciar á nostres lectors que en la sesió celebrada per la Real Academia de la Historia lo dia 26 del passat Juny s' adjudicá lo premi corresponent al últim certámen obert per aquella sabia Academia al treball titolat: *Noticia histórica y arqueológica de la antigua ciudad de Emporion*, qual autor resultá esser D. Joaquim Botet y Sisó, corresponent de la Academia en Girona.

Felicitem de tot cor á nostre amich y colaborador per una distinció tant mes honrosa, quant mes gran es lo camp de la noble lluyta ahont l' ha guanyada.

Lo dia 28 del passat mes de Juny se celebraren en la iglesia de la Mercé los funerals en sufragi del ánima de nostre benvolgut amich y company de redacció En Felip P. rozzini y Martí (E. P. D.)

Una nombrosíssima concurrencia assistí á aquell religiós acte, entre la qual se veyan casi tots los catalanistas mes conéguts, donant ab aixó una eloqüent y consoladora mostra de que no son sols los simples llassos d' una comunicació literaria los que uneixen als amants de la terra.

Complint la empresa del Teatro del Bon Retiro las promesas que feu al inaugurarlo, s' ha afanyat en lo que va de temporada en donar gran varietat á sos espectacles, conseguint que 'l públich lo afavorís especialment.

A mes dels balls d' espectacle per una bona companyía coreográfica, se dona cada nit representació de la pessos mes aplaudidas en lo repertori, especialment catalá, haventse estrenat las següents en un acte: *Lo testament del oncle*, de D. Joaquim Riera y Bertran que obté cada dia mes éxit per sa bonica y xispejant forma é interessant argument, *Coloms y estels*, de D. Joseph Casademunt, que revela en son autor bonas tendencias literarias, *Sota, Cavall y Rey*

de D. Narcís Campmany, *L'arrenca caixals*, de D. Federico Pons y *Los quatre pecats*.

Lo cuadro de companyía es molt notable figuranhi entre 'ls que mes aplausos se n' enportan las Sras. Echenique y Moya y 'ls senyors Fontova, Bertran, Fuentes y Ribas.

Haventse remogut altra volta lo projecte de restauració de Poblet, la Societat Arqueològica de Tarragona hi ha enviat una comissió pera inspeccionarlo, y está en la actualitat estudiant los medis de portar á cap tant gloriosa empresa, que sens dubte trobará eco en totas las provincias de la antigua Corona aragonesa.

Per real orde de 11 de Janer últim s' ha aprobat lo presupost del projecte de engrandiment del Arxiu de la Corona d' Aragó pera incorporarhi lo del Patrimoni que fou de la Corona, colecció diplomática coneguda ab lo nom del *Mestre Racional* y que existia en lo pis tersé del Palacio Real.

Munta 'l presupost á 9241 pesetas, incluinhi los gastos de traslació, llimpiesa y colocació dels documents, que serán instalats en l' entresuelo de la dreta, comprés entre las portas anterior y posterior d' entrada, trasladant als baixos la colecció de documents inédits y serveys d' impressió qu' ocupavan dit local.

Llegim en una revista madrilenya que en una obra que ab lo títol de *Estudios poéticos* se proposa publicar lo jove escriptor D. Marcelino Menendez Pelayo pensionat per sos relevants talents per la Diputació y l' Ajuntament de Santander á mes de cants originals hi haurá traduccions en vers del grech, llatí *catalá*, portugués, inglés, francés, é italiá.

Lo dia 17 del passat mes de Maig s' inaugura á Nimes l' estátua qu' allí s' ha aixecat al célebre poeta provensal Joan Reboul, ab asistencia numerosíssima en la cual se contavan los felibres provençals que han reconegut sempre á aquell com á son mestre.

En los números 24 y 25 del *Calendario barcelonés semanal*, ó sea *el Instructor piadoso* se han publicat 3 curiosos documents catalans.

Es l' un la relació, extreta d' est archiu capitular de la professó de Corpus celebrada en esta Ciutat als 10 de Juny de 1599. Son los altres dos duas apuntacions respecte á las meteixas professons de la parroquia de Santa Maria del Mar, en 8 Juny de 1572 y en 1627.

Lo *Ateneo tarraconense de la clase obrera* ha publicat també aquest any en un elegant quadern, las composicions literarias que han escrit alguns dels seus socios, pera celebrar l' aniversari de la mort del insigne Cervantes.

Está ja avansada la impressió de la colecció de Trajedias que ab la corresponent traducció castellana publica en la imprenta d' aquest periódich lo mestre en Gay Saber D. Víctor Balaguer. Creyem que á mitjans del vinent mes veurá la llum pública.

SUMARI

ANTONI AULÉSTIA.	Moviment literari catalá.	395
P. A.	L' hereu (acabament).	403
JOSEPH BALARI JUVANY.. . . .	Recorts de Tiberi á Capri.	420
FRANCISCO X. TOBELLA.	¡Alto Sava!.	431
JOAN PONS.	Mon carrer.	437
P.	Los Concerts d' Euterpe.. . . .	449
FELIP PIROZZINI.	L' org'a.	451
ANTONI MOLINS.	A la memoria del poeta catalá Felip Pirozzini y Martí.. . . .	453
DAMÁS CALVET.	A. FORTUNY.	453
FREDERICH RENYÉ.	Odes de Anacreont.. . . .	454
TEODORO BARÓ.	La Guineu y l' Erissó.. . . .	456
FRANCISCO MASFERRER.. . . .	Bibliografía.	458
M.	Id.	463
A. BALAGUER.	Id.	467
Id.	Id.	470
FRANCESCH UBACH.	Rem'it.	472
	Novas.	475